

Андрій Малишко

НОВІ ОБРІЇ

Державне видав. України

ЗКРБ. АКОМ.

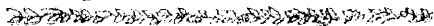
Андрій Малишко

НОВІ ОБРІЇ

Вірші та поеми

Державне видавництво
ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ
Київ - 1953.

Дарунки. возгдю

Ти не побачиш тут у світлій залі
Мечів старих і найновіших танків,
Ані гармат важких, що в сивій далі
Колись багрили марево світанків.

Ти не побачиш тут землі в пожежі
І спелілих трав у чистім полі,
Шляхи тут інші, інші мислі й межі
Нових людей в своїй великій долі.

Та з інших земель чуть, як плаче мати
Над сином, що упав за праве діло,
З Кореї голос сивого дитяти,
Що від бомбьожки, певно, посивіло;

Від тих людей, що в час важкий негоди
Підносять зір на зірку п'ятикутню,
Почуєш голос, мов зійшлись народи,
Свою судьбу забачивши майбутню;

Стремління їхні, радості й огуди
Я в вірш вкладу і розповім вам, люди,

Про рідний світ, що в днях цвіте і в роках
Надій ясних, що зігрівають груди,
Труда, братерства, помислів високих,
Також у пісні розповім вам, люди.

ЗЛИТОК

Важкої сталі злиток на столі,
І я про нього розповім спочатку:
Робітники російської землі
Його вождю подарували в згадку.

Він не блищить, як золото чи мідь,
Але він повен надлюдської сили,
В нім схована упертість для століть
Від тих людей, що міць його зварили.

На нім немає знаків чи прикрас,
Та він грозою ніч будив негожу,
Як пролітав зі свистом в ранній час
І пробивав важку броню ворожу.

А потім, в щастя рідної землі,
Веселі в дружбі, і в труді безсонні,
Його кували добрі ковалі
Для шлюзів десь на ріднім Волго-Доні.

Могутній злиток сталі на столі.
Візьми його на руки й того досить,

Щоб знати вагу любимої землі,
Яка тебе в житті легенько носить.

То «Серп і молот», знаний всім завод,
Його зварив, щоб захищати свободу,
І він дзвенить, незборний, як оплот,
Як серп і молот нашого народу!

ПОЛОТНА ЛЕЖИТЬ СУВІЙ

У просторій і високій залі
Полотна лежить важкий сувій,
Російські славетнознані ткалі
Теж поклали подарунок свій.

В тім сувої, голубого тону,
Прогляда, мов посмішка з лиця,
Рівна нитка золотого льону,
Золотого льону-довгунця.

А з сувоем рядом ще тканини,
Квітом ткані райдужно-ясні,
Ніби всі російські цвіт-долини,
Всі луги зелені і рівнини
Зацвіли в тканині по весні!

То ж як ткали, то жінкам бажалось,
Щоб у квітах ожила снага,
Щоби ти в красі і в силі малась,
Щоби ти вівіки красувалась,
Руська земле,
Мати дорога!

САМОЦВІТИ

Зупинись отут, де старші й діти
Дивляться на диво день при дні;
На столі — уральські самоцвіти,
Райдужні, зелені, багряні.

Від блакитних аж блакитно в залі,
І на кожному різьблено привіт.
Мов зелені сосни на Уралі
Зеленню палає малахіт.

Тесаний, шліфований до речі,
У красі лишаючись без змін,
Як заграва з доменної печі,
Полум'ям червоним б'є рубін.

І сапфір, узявши в неба сині,
А в річок блакиту по весні,
В залі цій, а не в гірській долині
Розливає промені ясні.

Але тут не самоцвіти бачу,
Я на них дивився вже не раз, —

А людей уральських вперту вдачу,
У труді твердішу за алмаз,

Як вони, спокійні і привітні,
Варять сталь в нічній прозорій млі,
І здвигають гори самоцвітні,
І єднають ріки на землі!

НА ДОНБАСІ ПРИ ЯСНІЙ ЗОРІ

В знак любові й щирого привіту,
На Донбасі, при ясній зорі,
Із вугілля, з брили антрациту,
Посилали дар свій шахтарі.

Із пласта добутого нового
Вирізьбила шахтаря рука
В повен зріст Олега Кошового,
Молодогвардійця-юнака.

Так, як Сталін вчив його ходити
По землі, по долах сіл і міст,
Тож Олега й випало різьбити
Із лицем відкритим,
в повен зріст.

На вокзалах і на полустанках,
Як везли його в стрічках огнів,
Машиністи вніч і на світанках
Згадували про своїх синів.

І гули там паровози тричі,
Мов кричали про минулий жаль,

Матері шахтарські, робітничі
Кошового проводжали вдаль.

Піонери, мов притихлі птиці,
Йшли і клали квіти на путі,
Щоб його на площах у столиці
Стріли, як живого у житті.

СНІП

Я бачу зерно в колосі пшениці,
Що леться в бункери, мов ручаї,
Мабуть, херсонські гострі блискавиці
Вплели в колосся відблиски свої.

Мабуть, каховська злива поміж діла,
Відсвітлюючи молоду блакить,
Сама їх чистим шумом напоїла,
Щоб так шуміли, як вона шумить.

А молоді дубки, в ряснім заслоні,
Дали їм стійкість, сили не малі,
І от, бери цей колос на долоні,
І зрозумій, яка ціна землі.

Сніп пшеничний, яровистий,
В тихій залі цій,
І налитий колос чистий
В пам'яті моїй
Воскрешає шлях імлістий.
Де проходив бій.

Де пили ми із криниці,
Ран не чули ми.

Ярових пшениць косиці
Збиті копитьми.
Збиті, збиті, потолочені,
На херсонській милій отчині.

Танки колос молотили,
Як важучий грім,
І снаряди рвали жили
В стеблі золотім,
Відсівали кров'ю й пилом
Кулі вже по тім...

І вона, неначе з муки,
У степу злягла,
І тягнулись наші руки
До її стебла;

Знали ж всю її в артілі,
Як вона співа,
Як в багатстві, в щасті, в ділі
Кличе на жнива,
І свої гектари спілі
Медом обмива.

А тепер полями збитими,
Під мотором, під копитами,
Полягла, ніким не коситься,
Жовтокосиця!

Там пожежі бились блиски,
Гасли племінці,
Мати сина із колиски
Несла на руці,

А в другій — пшеничні, білі
Зерна, як любов,
Щоб у мирний час в артілі
Їх посіять знов!

...І от зійшлись у польовому стані
Дівчата, трактористи, ланкові,
Фронтовики дотепні, бойові,
Хто знає труд і хто з труда в пошані.

Зійшлися всі, закінчено жнива,
Останній сніп накошено з пшениці
Із зерен тих, що поміж диму й криці
Їх зберегла колгоспниця-вдова.

Сини вернулись і врожай зростили,
Тепер у них на серці свіжі сили,
Їх радість гріє,
Не сумний окіп,
Стоїть між ними неспалимий сніп,

Стоїть, важкий зерном, дорідний, гожий,
Колосся буйне гнеться і звиса,
Його не візьме полумінь ворожий,
В нім кров синовня і землі роса.

В московській залі, між дарів труда,
Шумить в снопі пшениця молода!

ПАРТИЗАНСЬКА БАЛАДА

Під карпатською горою
Полям ходить бій,
Світанковою порою
В далі голубій
Хилить колос жовте жито,
Спілий колос свій.

Притомились партизани,
Наче в леті птах,
Молодечі ниють рани
В бронзових тілах,
Їм куриться шлях додому,
Посивілий шлях;

До Путівля і до Десни,
Від карпатських гір,
Через мрії, через весни,
Через рік прозір,
Де чекає рідна мати
У отецький двір.

Розкувалися копита
Коней бойових,

Шлях-дорога, пилом крита,
Стелеться для них.
Облягла ж їх лють несила
Недругів лихих.

І ні хвильки сну заgonу
Довгих десять діб,
В дисках вийшли всі патрони
І зачерствів хліб,
На ремнях ані гранати,
Хоч одна, чи дві б...

Хлопець мовив командиру:
— Стримаю їх лють,
Маю думку добру й ширу,—
Пробивайте путь.
Я лишусь при кулеметі,
Буду вже, як будь.

Пролетіли коні в зморі,
Путь лягла важка,
Засвітилися тихі зорі
З чорного лужка,
Лиш в полон взяли у горі
Мойого дружка.

Привели його до дуба
У червневу ніч,
Запалала чорна згуба
У десятки свіч,
І фашистські автомати
Вдарили до віч.

От і все. А на Україні
Зацвіли жнива,
Дзвонить жайворон в долині
Вже не рік, не два,
Тільки дівчина портретик
Цвітом обвива.

От і все.

О, ні, бо згубі
Тут чекать кінця.
Взяв різьб'яр на тому дубі
Вирізьбив бійця,
Молодого партизана,
Гожого з лиця.

Гнів його, надії й мислі,
Що проймають дні,
Дві руки, в ремені стислі,
Очі у вогні,
Дуб зелений, шум зелений
В ночі весняні.

І послав його в дарунок
У Москву тому,
Хто війни важкий відлунок
В ранах та в диму,
Наче батько, носить в думах,
В серці своєму.

І стоїть у тихій залі
Образ той бійця:
Партизан, неначе з сталі,
Гожий із лиця,

Що його життю немає
Краю, ні кінця.

І шумить той дуб поволі
Листям різьб'яним,
Вождь виходить в чистім полі
Й партизан із ним,—
Батько з сином розмовляє,
З сином дорогим.

ВИШНЯ

Він її зростив на вольнім полі,
А як зацвіла вона між трав,
Він її по власній добрій волі
Гілочкою Сталіну послав.

І вона не давня, не колишня,
А мала і горда на літа,
Від трудів каховських тиха вишня
В сталінському залі зацвіта.

Мов ввібрала всі дніпровські хвилі,
Всі прибої, всі важкі труди,
Всі людські усмішки, рідні й милі,
Сни й надії — і прийшла сюди.

І зайшла й спинилася помалу,
Саджена поміж херсонських нив,
З нею кедри сиві із Уралу,
І садів мічурінських налив.

Як зайшла і поклонилаь літу,
По-московськи, ранньої пори,
А на ній — хустинка з первоцвіту,
Одіж вся — з вишневої кори,

А на ній веселка в барви грає,
Солов'їв виспіванка ота,
А на ній України даль безкрая
І врожаю погідь золота.

Отака, мовляв, стою в обновці,
Я, дитя вишневе, що мені?
Отака родилася в Каховці,
А в Москву прийшла на довгі дні.

Садівник — дівча у агрошколі,
Може, і не зна того здаля,
Як проходить вождь отут поволі
І лице до неї прихилля.

* * *

Біля річки, де світла хата,
Щиру пісню вели дівчата,
Все складаючи по рядкові,
Мов мережачи в кожному слові.

Перша — з поля зелену смугу
Провела під проміння скісні,
Друга, взявши калину з лугу,
Посадила її у пісні;

Третя тихо про блискавиці,
Що над полем ламають крила,
А четверта — зерном пшениці
Ту співанку озолотила.

А всі разом, як серце хоче,
Про кохання своє дівоче,
Про роботу, що на світанку,
Про свою героїчну ланку.

І послали її в столицю
В подарунок отцеві й другу,

І побачили всі пшеницю
Й під Каховкою зелень-смугу,

Синю річку і світлу хату,
Що прибралась до дня врожаю,
І дівочу любов багату,
Що не має ні меж, ні краю!

ГОЛУБИ

В весняні світанки русі,
В тихім шелесті дубів,
Піонери з Білорусі
Посилали голубів.

Розсипала їм зернята,
Пить води — давала з дна
І привітна і крилата
Білоруська сторона.

Тії птиці-незабудки
Полетіли уві млі,
Сизуваті біля грудки,
Золотисті на крилі.

Вгору й вище, в даль погідну,
Сивуни і воркуни,
Вдаль, на Красну площу рідну,
До Кремлівської стіни,

До завітнього одного,
В млі керуючи політ,
До вікна того ясного,
Що до нього прагне світ.

Сіли дружно на карнизі
У світанковій імлі,
Білі, сиві, жовтосизі
Й золотисті на крилі.

Ніби сонцем крила ткані
Тріпотять, шумлять здаля,
Ніби промені весняні
З Білорусі до Кремля.

ЛИСТ

Не знаю я, з якого дому,
Через шляхи, через літа,
Йому на адрес, всім відомий,
Листа прислала сирота.

Він, може, йшов з полів Кубані
Чи з Дону тихих берегів,
Він, наче голуб у тумані,
Не зупинявся, а летів.

І той трикутничок прим'ятий,
Що десь родивсь в степу, в ліску,
Не сміли навіть штампувати
У скромних відділах зв'язку.

Бо він із бою чи з двобою
Все переніс у час новий,
І номер пошти польової,
І запах диму польовий.

І ті слова, що в даль знайому
Їх посилав крізь бою крик
Своїй малій дочці додому
Із Сталінграда фронтовик.

«...Тут ночі в нас, мов з домни плавка,
А ти рости, не знавши зла,
А ти учись, моя русявка,
Моя відміннице мала.

Бо я вернуся з фронту скоро,
Загляну в зошити за рік...»
Бої пролинули суворо,
І дням новим ведеться лік.

Минули ночі і літа,
Лишилась донька сирота,

Та лист оцей — мов свідок слави,
Що йшла по батьківським сліду.
Отець в полях, біля Полтави
Лежить в вишневому саду;

Зоря пала й дзюрчить водичка,
Приходять воїни-брати,
І часто вдови-фронтівчки
Кладуть зарошені цвіти.

А донька виросла. Десятий
Закінчує в сімнадцять літ,
І той листок, мов сон крилатий,
Отой трикутничок прим'ятий
Оберіга, мов заповіт,

Бо він із бою чи з двобою
Все переніс у час новий,
І номер пошти польової,
І запах диму польовий.

Лежить цей лист у тихій залі,
Слова у порошок не припалі,
Неначе світять крізь фронти,
Й приписка доньки-сироти.

«Ні, за минулим не тужити,
Хоч в серці слід живе за ним,
Я буду вчитись, буду жити,
Вітчизні хочу я служити
Отецьким іменем ясним».

І вождь бере того листа,
І дума в серці не проста,

Неначе знов згадав розлуку
Усіх, що впали на путі,
Неначе він погладив руку
Отій школярці-сироті.

ЛЮЛЬКА

Без зайвої краси й узор'я
Моряк, що був не раз в бою,
Прислав із бухти, з Чорномор'я
В дарунок люлечку свою.

Із севастопольської хати,
А чи з Мекензієвих гір,
Де довелось йому бувати
І воювати з давніх пір.

Червоно-чорна, обсмаліла,
З черешні довбана, мала,
Вона йому в суворім ділі,
Мабуть, подругою була.

Вона із ним ішла до роти,
Через нічну тривожну синь,
Морської славної піхоти
Із севастопольських твердинь.

Була із ним на тихім Доні,
Де він знайшов малих дочок,
Пашіла жаром з-під долоні,
Неначе дальній маячок.

Лежить вона дарунком в залі,
Не при кострищі на привалі,
Не лаком крита, не узором,
Немов от-от спажне над морем,

Жарком заблиска з-під долоні,
І в ніч розкида промінці,
В морській піхоті, в батальйоні,
В матроській жилавій руці.

У артілі в нас, на Полтавщині,
Де з-під каменю біжить вода,
Де вечір'я плинуть сині-сині,
Дівчина зростала молода.

Дівчина розквітла в повесінні,
Як зоря в вечірньому огні,
Покохалась і у дні осінні
Вийшла заміж, кажуть, по війні.

Одгула весілля шумна днина.
Через рік — родила мужу сина.

Та таке ж смішне, рум'янощоке,
Та чіпке на ручки, хоч куди!
І воно в свої дитячі роки
Не спіткало смутку чи біди,

І росло, і вже вело розмову,
Й слухало ночами колискову:

Про ката-воркота і сонуюлю,
Про зозулю в темному гаю,
Про біленьку вишиту кошулю,
У якій дитинство впізнаю...

А в цей час за даллю польовою,
За містами, де нічна блакить,
Із трудами, з думою живою
Дорога людина лиш не спить.

Пройде, сяде в тишині без слова,
Мрія виліта в далеку даль,
І бринить в ній пісня колискова,
І дзвенить у ній могутня сталь.

В нас на Полтавщині, у артілі,
Де з-під каменю біжить вода,
Вибравши полотна білі-білі,
Вишивала мати молода.

Дві сорочки — Сталіну й дитині,
Бо дитина, що росте на Пслі,
Народилася на Полтавщині
В день вождя, в однім, сказать, числі.

У тонкім, в живім отім узорі,
Що зацвів з-під материнських рук,
Кохалась квітка міста Горі
І ромашка із полтавських лук;

У доріжці, вишитій шовками,
Мов світанку молода пора,
Голубий Дніпро потік полями
І сестрою — піняста Кура.

Я не знаю часу тій роботі
Й снам легким, що плинули до вій,

На якій то пошті, у клопоті,
Посилала подарунок свій,

Але бачив і сказати хочу,
Як сорочка між дарів лягла,
Мов принесла молодість дівочу
Із артілі, з нашого села.

У залі тій, у день привітний,
Де мимохить стихає крок,
Лежить малий і непомітний
Отой школярський табельок.

І тут душі не треба звірки,
А слухай, що вона несе:
На чистім аркуші — п'ятірки
І підпис вчительки. І все.

І справді все — просте спочатку,
Так, як життя, як вишні цвіт;
Живе собі мале дівчатко
І по-новому знає світ,

У сонці, в плескоті пшениці,
В прозорій хвилі, де ріка;
Їй заплітає дві косиці
Ласкава матері рука,

Блакитні закоси на згадку
Про день весняний, теж не зле,
А піонерську жар-краватку
Само пов'язує, мале,

І в школу топче стежку-збитенку,
И несе свою розумну читанку,
Дивись — розумниця зроста!
За партою і в ріднім домі
Шляхи обдумує відомі
І невідомі.

І листа
Вже пише дідові, бабусі,
І очі вогником з-під вій...

Малі мої, біляворусі,
На золотій землі моїй!

Я бачу дні свої дитячі,
И витку стежину до воріт,
І перші думи й сни гарячі,
З яких постав і в мене світ.

Та я не юнь свою при цьому
Бажаю славить, зрозумій;
Дівчатко шле із школи, з дому
Отой школярський табель свій,

Отой, що в ньому є відмітки,
П'ятірки чесні, мисль ясна,
Хоч сам не схожий він до квітки,
Але ж зелений, як весна.

І ти його побачиш, може,
Де в залі прозір голуба,
Він між дарів народних гоже
Лежить, як юності судьба.

Тож вождь, його узявши в руки,
Згадає, може, і в жалі,

Як він учився, знавши муки
Старої, темної землі,

Як він життя робив спочатку,
Як ставив перший, твердий крок...
В нас на землі зроста дівчатко,
А в неї славний табельок.

Ти пройди по цій доріжці,
По барвистих килимах,
Ніби сонце ув усмішці
Проведе тебе на шлях.

Вишня хилить білі віти,
В дорогі лягли ряди
Із Уралу самоцвіти,
Із Кахетії плоди,

І полотна сніжнобілі,
Голубі, як ранку час,
Ткані добре у артілі
На Полтавщині у нас.

В кожній речі є прикмета,
В серце дзвонять сотні лун,
Очі дивляться з портрета,
Що прислав Мао Цзе-дун.

В карті вишитій Кореї
Знову видяться мені
Там, на фронті, батареї,
Розпашілі у вогні.

Але тут безсмертна тиша,
Без грози та блискавиць.
Стиглим колосом колише
Жовте золото пшениць,

Сталь в своїй важучій носі,
Й на низенькому столі,—
Все людські листи хороші,
Зі всії, мабуть, землі.

У трикутничках, в конвертах
Шлях верстали довгий свій,
У словах, простих і впертих,
Щирих, сповнених надій.

Так за подарунком кожним
В щирій злагоді, в рідні,
Не пожарищем тривожним
Устають майбутні дні,

Серцем Сталіна зігріті
І нестримні, як потік,
На широкім вольнім світі
Вколосять великий вік.

ПОДАРУНОК МАО ЦЗЕ-ДУНА

Портрет Мао Цзе-дуна на стіні,
Дарований вождеві в добру згадку.
...Він вів тоді китайців у вогні,
Щоб краще жить сучаснику й нащадку.

В простенькій кепці, в ватнику простім,
І щиро-пильні і розумні очі,
Таким його в Шанхаї зна робочий,
Таким він входить в кожен бідний дім.

Ті пильні очі дивляться на нас,
Як ми проходим в зал
Не раз, не двічі,
Сини полів, каналів будівничі
І шахтарі, що їх послав Донбас,

Поети, воїни і школярі,
І посивілі наші матері,
І сталевари від литва жаркого,
В широких робах,— як один потік.
Могутні люди здвигу трудового,
Що нам накреслив Сталін в світлий вік.

І він вже не в портреті, а між нас,
Вітається і йде по Красній площі,

Де вітер пружно прапори полоще,
І мавзолей встає в ранковий час.

І тут снаги набравшись стократ,
Він до свого народу повертає,
До сивих веж безсмертного Китаю,
Що з нами йде
Плече в плече, як брат!

ПОРТРЕТ

Там за даллю, де шляхи в тумані,
Де горить напалму хижий лет,
П'ять жінок у місті у Пхеньяні
Вишивали Сталіна портрет.

Тож придбали десь в сувору днину
Між боїв, між окриків гудків
Полотна корейського шматину,
Заполочі ніжної з шовків.

І сказала перша: — Нам до речі
Розділить роботу б при свічі,
Я б, наприклад, вишивала плечі,
Він же світ тримає на плечі.

Друга мовить: — Вишию я руки,
Трудові і чеснозолоті,
Що, людей звільняючи від муки,
Підіймають гори у житті.

Що ведуть людей на вольну волю,
Що трудам їх не встановиш злік.
Каже третя: — Вишию я чоло,
Що думками осяває вік.

А четверта: — Я посеред ночі,
В тихий час, чи в бомбовій імлі,
Буду довго вишивати очі,
Ті, що всіх нас бачать на землі.

П'ята теж, гаптуючи доріжку,
Не ховає бажане своє:
— Буду вишивать його усмішку,
Бо крізь неї сонце устає.

Так за даллю, де шляхи в тумані,
Де горить напалму хижий лет,
П'ять жінок у спаленім Пхеньяні
Вишивали Сталіна портрет.

* * *

Килим, квітами розшитий,
У московській залі.
Де він ткався, сонцем витий,
В радості, в печалі?
Як пройшов з Кореї, з бою,
Через гори й далі?

Хто сидів у темній хижі,
Восени чи влітку,
Затиснувши рани свіжі,
Нитку слав по нитку,
Квіти ткав, червоні й гожі,
Обіймав сирітку?

Хто без хліба, може, й солі,
Під ракетним димом,
Під гарматним гуком в полі,
Почуттям єдиним,
Ткав ці ружі пломенисті,
Браттям незборимим!

Чи дівчатко в партизанах,
В холодній постелі,

У поході, в сльоті, в ранах,
Шле думки веселі .
І стоїть при килимкові
В похідній шинелі?

А чи мати в час розплати
За кривди жіночі
Це полотнище картате
Ткала серед ночі,
Ткала, ткала, як уміла,
Як-то серце хоче.

А можливо, в Кім Ір Сена
В бойову годину
Ті червоні яр-знамена
Вплелися в тканину,
За народну щиру правду,
За правду єдину.

Карта виткана Корей,
Ділена надвоє:
Перша — в зорях над землею,
Друга — у розбої,
Перша — в праці, в димнім полі,
Друга ж — у неволі.

Перша — виткана червоним,
Друга — в чорній плямі,
Із плачем та ще й з прокльоном,
Як невольник в ямі...

Карта ця стоїть у залі,
Ніби на планеті,
В боротьбі, а не в печалі,
Як орел на злеті!

ПІОНЕРСЬКИЙ ЗНАЧОК

Піонерський значок на стіні,
А крізь нього видніють пожари.
Він пройшов у війні, у огні
Із ущелин Гвадалахари.

Там, де полк підіймав сурмач,
Під гарматно-снарядні сплески,
Може, сам генерал Лукач
Дарував його дітям Уески.

Може, там через свист завій,
У траншейні світанки похмурі,
Десь іспанській дитині своїй
Дарувала його Ібаррурі.

А можливо, при тихій зорі,
В таборах при багатті вранці,
Краснопресненські школярі
Посилали його іспанцям.

І чорняве іспанське дитя,
Там, де горя лилися потоки,
Узяло той значок для життя,
Пронесло через довгі роки.

З того хлопчика зріс робітник
У франкістським жахнім свавіллі,
Він до голоду й бою звик,
Все життя живучи в підпіллі.

Він вже має синів і дочок,
Тільки щастя у них немає.
Хай же той піонерський значок
Про майбутні шляхи нагадає!

РИСОВЕ ЗЕРНО

Там, де кручі пнуться невеселі,
Все це там було не так давно:
На плантаціях за містом Делі
Рисове вродилося зерно.

В Індії, де в долах і на схилах
Все багаті раджі п'ють вино,
Там для бідних і з нужди похилих
Рисове вродилося зерно.

Та не встала радість в серці чулім,
Щоб індус від голоду не вмер,
Як вони вмирали у минулім,
Так же їхні діти мруть тепер.

Ім би із очей зірвать завісу,
Щоб позбутись віковичних лих,
Ім би заробити жменю рису
На дітей, на себе, на старих.

І коли вже голод повз до хати
І слабі вмирали при огні,
Старики зійшлись листа писати
На маленькім рисовім зерні.

В горя стежка чорна і тривожна
І його не вмістиш навіть в дім,
А про щастя записати можна
Й на сухому зернятку одним.

І горять, і душу нам полонять,
Мов мачини, літери малі:
«Хай тебе судьба твоя боронить
Для простих людей на всій землі».

І приходять Сталіну зі Сходу
Зерно те через гористу путь.
А з портів із наших теплоходи
Для індусів пшениці везуть.

Щоб вони наш прапор стріли в морі
І обличчям розцвіли в ці дні,
Щоб не мерли, тихі і суворі,
При убогим рисовім зерні.

ГРЕЦЬКА БАЛАДА

Куриться пил, спадає бою порох,
І Греція скрипить важким ярмом,
В Афінах тих американський ворог
Ість грецький хліб і запива вином.

Сини народу, тверді й нелукаві,
Проти фашизму знявшись в політ,
Тепер закуті,
Та й без права праві,
Нескорні і незборні много літ!

Їх було в сім'ї робочій
Четверо братів,
Старшого посеред ночі
Узяли — не хтів
Він здаватись, меркли очі,
Бій ще гуготів.

Середульшого — в долині,
Між вчорнілих трав,
Що народу в злій годині
Правду повідав,
Монархістам в домовині
Відпочить бажав.

А що третього — в загоні,
Як ішов на збір,
Де вітри, неначе коні,
Мчаться з диких гір.
Де в підхмарній оболоні
Партизанський двір.

А найменшого — у школі,
За братів своїх,
Щоб не знав хлопчак на волі,
Що то юнь і сміх,
Що то значить хліб свій мати,—
Краще хай — за ґрати;

Хай тюремного з водою,
З лайкою навпіл,
Гливяка жує з бідою,
Буде, наче віл,
Вже ходою молодою
Не піде на діл.

Дні ґратовані і ночі,
І свистки катів.
...У сім'ї було робочій
Четверо братів,
Молодих та кучерявих,
Четверо братів.

Хлопчака взяли до ями
(Сон не йде до віч).
Середульших нагаями
Наділяли вніч.
Старшого ж між чорнобровими —
Кайданищами пудовими,

Заржавілими й колючими
Кайданищами важучими.

Подавали гливтячину
Раз на день, крізь сміх,
Щоб забули ту вітчину,
Що зростила їх,
Що несуть її єдину
У серцях своїх.

Наймолодшенького брата
Били хижаки,
Суд — середнього — за ґрати
Кинув на роки,
А найстарших двох — до страти.
В землю. Навіки.

Тож брати для дня нового,
В роздумі нічнім,
З того хліба пайкового,
Що давали їм
Із важкої гливтячини,
Помислом своїм,—

Вже вважай біля могили,
В смерті на краю,
Виліпили образ милий,—
Жінку у бою,
Матір сиву, непохилу,—
Грецію свою.

Щоб вона не на прощання
У осінній млі,

А на добре спогадання
Побула в Кремлі,
Зустрічаючи світання
В щасті на землі.

І узяв учитель вірний
Зліпок той до рук,
Пригадав і шлях загірний,
І гарматний гук,
Чотирьох братів завзятих,
Посивілих з мук.

Зліпок з хліба пайкового,
Що пройшов моря,
З хліба чорного, важкого,—
Сяє, мов зоря.

КНИГА

Отам, де у горах окопець
І пісні албанський мотив,
«Історію партії» хлопець
В боях із собою носив.

Та книга, глибока і чиста,
У розвідці з хлопцем, в диму,
Неначе-бо іскра огниста,
У серці палала йому.

На чім не спинялися б очі,
Він чув через далі, як світ,
І Сталіна голос з півночі,
І Леніна віщий завіт.

І все юнакові під силу
В важкім партизанським бою,
За ту, за Албанію милу,
За рідну вітчизну свою.

Світились холодні стожари
З січневої ночі-імлі,
Фашисти, як пси-яничари,
На Чорній горі облягли.

Три дні і три ночі у січі,
Хто був там, то знає, в чім річ:
Бо ночі горіли, як свічі,
І дні посивіли, як ніч,

І порох розтоплював кригу
Три ночі й три дні без кінця.
І куля ударила в книгу
На грудях албанця-бійця.

Та хлопець не зліг у могилу,
Бо треба стояти в бою,
За ту, за Албанію милу,
За рідну вітчизну свою!

І йде він своєю землею,
Як треба ходять молодим,
Із голосом книги тієї,
Із словом її дорогим.

Він сіє пшеницю і жито
В албанські підгір'я круті,
І з книги навчається жити,
Врятований нею в житті.

СИН

У неї був єдиний син.
Що значить матері — один:
Її життя, її судьба,
Її і радість і журба.

Її дихання і стрічання,
Надії, мріяння,— усе,
І те ясне, святе світання,
Що тільки син його несе.

Настали дні війни гіркі,
І син пішов тоді в макі.

Він із російським вірним братом
В підпіллі слово друкував,
Він динаміт підносив гратам
І залпом гнівним і стократим
Шукав життя, і волі, й прав.

То він старій приносив вісті
За тиждень-два і все вночі,
Навкіл фашисти, як сичі,
Він пробивався — дайте їсти,—

Моя матусю! Як ви тут?
Вже скоро день — не буде пут!
І їв наскоро, й сивоброву
Обнявши, щиро вів розмову.

Сміявся весело вночі,
Навкіл фашисти, як сичі.

А він зникав, а він проходив
Крізь автомати патрулів,
Так, як загін йому велів,
Лишати гнів і заздрий подив.

Але його чекала мати
Той тиждень-два, а потім знов
Той тиждень-два... Вночі стрічати
Її не раз вела любов.

І з нею ту печаль ковтали
Паризькі вулиці й квартали,
І їй немов дивились в вічі
Старі мансарди робітничі.

Якось з-під полум'я ракет
Зайшов юнак, приніс берет,
Свинцем обпалений, із бою,
Пробитий кулею важкою.
Стара впізнала той берет.

Колись в хвилину незабутню
На ньому зірку п'ятикутню
Сама ж бо вишила. Її сама
Єдиному подарувала.

Ну, от і все.

Нова зима

Паризькі кутає квартали.

І в гніві йдуть робітники,
І гнівом топлять ніч холодну,
Нові з Нью-Йорка хижаки
Терзають Францію народну.

І знов сини встають в огні,
Необоримі й неоспалі.
...Висить беретик на стіні
Дарунком, у московській залі.

МАТЕРИНСЬКЕ ПРОХАННЯ

Я бачу долини в негоді
І сиві дороги-мережі,
Я чую жінок на заводі,
У Бельгії вбогій, у Льежі.

Вони із роботи вертають
В осінню вечірню годину
І в серці тривогу ховають
І думку плекають єдину.

Завісивши вікна і двері,
В підвалі, в мансарді робочій
На сірім пошерхлім папері
Все пишуть листа опівночі.

У них народилися діти,
А де їхнє горе подіти?
Осінній дощик залягає,
До шибок торкаються віти,

Такі ж під дощем задубілі,—
Негода у Бельгії клята!
Такі ж без весни посірілі,
Як в хаті дівчатка й хлоп'ята.

«Ми тут до війни неохочі,
І ми не підем на обманку!» —
Складають листа опівночі
І пишуть його до світанку.

«Навіщо нам кривда і сльози,
А дітям війна і пожежі?
Врятуй їх від тої загрози
Ти ж бачиш усіх нас у Льєжі...»

Слова їх робочі, уперті,
В рядки викладаються чисті,
І підписи їх на конверті
Стоять, ніби знаки огнисті.

І очі вже їм не в печалі
За долю синів і за дочок;
Летить він до Сталіна в далі,
Отой материнський листочок.

Отой, що надії жіночі
Не дасть хижакам на обманку,
Що складений десь опівночі,
Що писаний був до світанку.

І лица їх в світлих усмішках,
Мов літа прийшли молодії,
І сплять їхні діти у ліжках
В сердечній і добрій надії.

НАЙ

Через Карпати і Дунай
Прислали подарунок — най.

А давню має він прикмету:
То сім сопілок з очерету,

Дзвенить співаночка жива,
Неначе сім сестриць співа,

Дмухни-бо дужче, як хотів,—
Неначе сім співа братів,

Хорошу має він прикмету,
Той най, та пісня з очерету.

З калини б можна, пану в зло,
Але ж калини не було,

Усе захланили багаті —
Дуби й калину й сіножаті.

Щемить на серці жаль — мотив,
Неначе й я в минулім жив.

Як перша викличе усмішку,
То друга — в плач про мамалижку,

А третя додає снаги,
Четверта — щось про батого,
Що п'ята — про вдову убогу,
Що шоста — про важку дорогу,
І тільки сьома — через край
Про тихий та не свій Дунай...
Та плинуть роки голосні,
Нові часи й нові пісні.
І набирає слово злету,
І грає най із очерету —
Ті сім сопілок — сім сестриць,
Що перша — про налив пшениць,
А друга — стверджує надію,
Співає про приятенію *.
А третя — про колгоспну силу,
Четверта — про шляхи без пилу,
Що п'ята й шоста — тихі й прості,
Про свайбу в хаті на помості.
А сьома — про Радянський край,
Що руку дав через Дунай.
І тільки десь, немов отрута,
Спливає в пісеньці сумна
Румунська, людом не забута,
Гірка минувшини луна.

* Приятенія — дружба.

ПОДАРУНОК СЕРЦЯ

День іде, і з ним в роботі люди
Повертають землю молоду;
Маю серце,
Тож розкрию груди
І його у слово покладу.

Чи з любов'ю поділю на частки,
Бийсь, маленьке, і дзвени щомить!
Хай воно, гаряче,
Ніби ластка,
В комсомольську юність полетить,

Любить небо синє та безкрає,
А в труді — зміцніле і нове —
До людей у щасті припадає,
Біля квіту в радості живе.

Серце щире! Якщо днів відлунок
Ти вкладеш у слово молоде,
То вождю удвох пошлем дарунок,
Той, як кажуть,
Що від серця йде.

* * *

Все, що в залі цій дароване,
Дорогі товариші,
Що різьблене, шите, коване,
Все від серця й від душі;

Від квіток протиморозяних,
Від вишень, де плідна віть,
До знамен червоногрозяних,—
То історія стоїть.

У листі, що пише дівчина,
В злитку сталі, як в огні,
Вся любов народа вивчена
Й наші помисли одні.

В фарбі, в квітці, гідній подиву,
В стиглім шепоті колось,—
Все життя шумить народове,
Що з життям його злилось.

То в людей судьба насталена
Без наруги, без оман,
То народи йдуть до Сталіна,
Наче ріки в океан.

* * *

Товаришеві Сталіну присвоєно ім'я
почесного громадянина Варшави,
Праги, Бухареста, Будапешта, Софії.

Як за обрієм сходять зірниці
Й загасає вечір'я бліде,
По широкій дзвінкій бруковиці
Десь Варшавою Сталін іде.

Він заходить в квартали робочі,
Де стрічають світання гудки.
І в задумі прозірливі очі
Осягають майбутні віки.

Щедрі руки, у праці ласкаві,
Через далеч шляхів голубу,
Молодій робітничій Варшаві
Незвичайну дарують судьбу.

А по тому, у роздумі-мрії
В мирнім дзвоні кремлівських годин,
Він виходить до Праги й Софії,
До широких дунайських долин.

В теплім шумі пшениці і цвіту,
В гордім плескоті скорених вод,

Оглядає палаци з граніту,
Що трудом піднімає народ.

І немає ні тучі, ні зливи,
Ані давніх кривавих незгод,
Огляда він заводи і ниви,
Що трудом захищає народ.

Чує в хаті спокійну розмову,
Чує пісню, як срібні ключі,
Певне, мати співа колискову
Напівсонній дитині вночі.

І у тій колисанці дитяти,
Що бринить ніби спів солов'я,
Споминає ім'я його мати,
Дороге і народне ім'я.

Ту співанку, що вільна нарешті,
Він ховає до серця свого.
В Буді горяній, в світлому Пешті
Вже відлунюють кроки його.

У садах молодих, не зів'ялих,
Зупиняється повагом зір,
У дзвінких бухарестських кварталах,
Поміж димних албанських узгір.

І в хатині новій, на помості,
Де зійшлося людей звідусіль,
Вже його виглядають у гості
На привітну селянську хліб-сіль,

На веселі й хороші родини,
І на дні врожаїв золоті,

І на щастя малої дитини,
І на благо народу в житті.

Так буває: весна, чи пороша,
Чи в зірницях світання бліде,—
Починається пісня хороша,
Де учитель наш вірний іде.

* * *

Над Україною сяє
Сонце свободи і слави,
Вашим диханням зігріте,
Вашим трудом величаве.
В щирім труді і любові,
І в материнській співанці,
В шумі пшениці рясної,
Що наливається вранці,—
Вчителя діло велике,
Наче те море безкрає,
Добре, що в серці народу
Сталіна ім'я палає!
Сталь і зерно янтареве
Йде у сім'ю многоріку,
Сталінським словом зігріте,
В щасті двадцятого віку.
Сад зацвіта яблуневий,
Віти обтяжує плодом,
Воля Вітчизною ходить,
Наче сестра із народом,—
Вчителя діло велике,
Наче те море безкрає,
Добре, що в серці народу
Сталіна ім'я палає!

Небо в загравах червоних,
Летється металу лавина,
Рук наших сила могутня,—
Більша, як сила левина:
Помислом нашим гарячим,
Жаром великим любові,
Ми не бажаємо воєн,
Ми не бажаємо крові,—
Вчителя діло велике,
Наче те море безкрає,
Добре, що в серці народу
Сталіна ім'я палає!

Вчиться дитина у школі,
Дівчина любить і мріє,
Мати сім'ю доглядає,
Щастя радянське леліє:
Батько із сином в роботі
Миру стоять на сторожі,
Що нам прокляття ворожі,
Підступи люті й ворожі! —
Вчителя діло велике,
Наче те море безкрає,
Добре, що в серці народу
Сталіна ім'я палає!

Земле моя багатомовна!
Ти — наче птиця крилата.
Друг може вмерти за друга,
Брат не цурається брата.
Земле моя багатозвітна,
Щирим барвінком укрита,
Вкрита бронею від горя,
Тихими росами вмита,—

Вчителя діло велике,
Наче те море безкрає.
Добре, що в серці народу
Сталіна ім'я палає!

Наших народів братерство,—
Пісня в садах солов'їна!
Ти поміж ними у щасті,
Рідна моя Україна:
Хай проминають століття,
Землі міняються й ріки,
З братом, російським народом,
Будеш безсмертна вовіки,—
Вчителя діло велике,
Наче те море безкрає.
Добре, що в серці народу
Сталіна ім'я палає!

Хай колоситься майбутнє
В нашій радянській родині,
Думами, серцем, трудами,
Батьку, ми з Вами єдині.
Хай процвітає Вітчизна
І зеленіє дубами,
З прапором нашим червоним,
З мирними в світ голубами.
Вчителя діло велике —
Наче те море безкрає.
Добре, що в серці народу
Сталіна ім'я палає.

Сталіна ім'я палає!

За синім морем

ЗА СИНІМ МОРЕМ

За синім морем — сині гори
І плескіт холоду з ріки.
За синім морем — ходить горе
Не для багатих,— навпаки.

За синім морем — поле тихе,
На ньому чорні бідаки,
За синім морем — хліба криха
Не для багатих,— навпаки.

За синім морем журавиний
Біженський клич іздалеки,
За синім морем — плач вдовиний
Не для багатих,— навпаки.

За синім морем з полуночі,
Неначе в казці,— моряки,
Голодні вимучені очі,
То не в багатих,— навпаки.

І все одне одному проти,
Нужда і плач в країні тій,
Де бідний ходить без роботи,
Багатий кличе на розбій.

Так, так, стрічатись будем з горем,
За тм широким синім морем,
Не говорити ж нам з любов'ю
Про те, що хвиля пахне кров'ю!

Ми будем братися до діла,
Хай слово чесне грім кує,
Щоб кривда чорна занімала,
А правда йшла така, як є.

І мисль ясна, мов плуг у полі,
Важку б орала ціліну,—
За мир, за труд, за гомін волі,
Щоб сурми грали тонкостволі
Проти війни,— не на війну!

За синім морем доли й гори
І холод в ночі голубій,
За синім морем ходить горе,
І я із ним виходжу в бій!

ЛЕНІНСЬКЕ СЛОВО

Де ранки світяться грозово
І палять ночі каламуть,
Там ходить Ленінове слово
І думи Леніна живуть.

За океаном, за туманом,
В американській стороні,
Я зустрічався з ветераном,
Що був в арденському огні,

Що повернувся з поля бою,
У танку палений, без рук,
Що зараз носить із собою
Не стільки спогадів, як мук.

Йому з контузій ние тіло,
Він не зігнувся, а всивів,
Його знамено почорніло,
Узяте в руки паліїв.

І наче змеркли світлі мрії,
У колі зради і оман,
І тільки очі молодії
Він все зверта за океан.

Де ранки світяться грозово
І палять ночі каламуть,
Де у труді вождеве слово
І думи Леніна живуть.

Поглянь на схід: гуркочуть луни,
Палає полум'я руде,
Ідуть полки Мао Цзе-дуна,
Із грізним покликом Чжу Де.

З манчжурських піль, по ріднім краю,
Як плин могутньої ріки,
Революційного Китаю
Комуністичні йдуть полки.

Ім очі світяться грозово
У день новий, в щасливу путь,
Із ними Ленінове слово
І думи Леніна живуть.

Двадцятий вік гуде у штурмах,
Де кожен день — немов набій,
Прості і чесні люди в тюрмах
Конають в Греції сумній.

Убивця хоче їх скарати,
Пролити кров на чорний брук,
І гнуться ковані заграти
Від їх непідкоримих рук.

І очі їх горять грозово,
І не страшна катівська лють,
Бо з ними Ленінове слово
І думи Леніна живуть.

Те слово йде, немов додому,
Де вбогі негри — в Оклахому,
В тісну хатину, наче гість,
Несе своєї правди вість.

Йому замки не на заваді,—
Із лісорубами в Канаді,

Із шахтарями, де не є.
Воно в копальні гнів кує.

На Кубі, в Мексичі,— на півдні,
Ламає ґрати у катівні,

І, не спиняючись ніде,
На площі в Токію іде.

Чи в сиві гори, до В'єтнаму,
Змива війни криваву пляму,

Чи б'є, напоєне снаги,
В індонезійські береги!

Надія світить малиново
Людині в ночі грозові,

Велике Ленінове слово
І думи Леніна живі.

Через степи, через долини
Воно іде, мов гук сторіч,
Знов до кремлівської ялини,
Де спочиває наш Ілліч.

Як мати сина колисає,
Співає пісеньку своєю,
Воно в тій пісні оживає
Блакитним рястом у маю.

Як домен жар в заправній далі
Литвом пашить в нічну блакить,—
Те слово ленінське у сталі
Могутнім подихом дзвенить.

І на родючій рідній ниві,
Що ланковій ласкає зір,
Воно в пшениці злотогривій
Заходить на колгоспний двір.

І на віки із сонцем чистим,
Премудре, вічне, грозове,
У слові Сталіна огнистим
Те слово Леніна живе!

ВІЗИТ

От завітали до мене в кімнату,
В номер гостиниці, по Бродвею,
Ті, що убогу мають оплату,
Дружбу свою ведучи з землею.

Ті, що на фермах і жнуть, і косять,
Сіють і орють ув осінь тиху,
А в снігопад їхні діти просять
Центик убогий на хліба криху.

Ті, що худобу доять для ринку,
Долари ж має хазяїн з удою,
Потім жують зашкарублу шкуринку
І запивають, звичайно, водою.

Ті, що на тракторах вбогі, не раді,
Фермерське поле ріжуть картате,
Потім, без праці, у листопаді,
Пішки й босоніж міряють Штати.

То не банкірська порода-янкi,
Що не шанують душі живої,—
Переселенці із Бородянки,
З Косова, з Русова, із Лозової.

Десь в лихоліття чорнім потоці
З голоду їм набрякали жили,
Десь в дев'ятсот у дванадцятім році
Хати бідняцькі вони лишили.

І в безкінечній далечі сірій,
Як попрощалися раннім-раном,
Мов журавлі полетіли в вирій,
Щастя шукати за океаном.

В автозаводі, понад станками,
Як не трудилися в ночі безкраї,
Як не ловили його руками,
Злидні знайшли — але щастя немає.

В доках портових, аж очі з лоба
Лізли в роботі, у темні ночі,
Їх відшукала важка хвороба,
Тільки, от, щастя знайти не хоче.

І на землі, де халупки голі,
Де орендаторів ходить згряя,
Є вже і піт, і сльоза, й мозолі,
Тільки, от, щастя, на жаль, немає!

Сіли в кімнаті на крісла й лутки,
Крутять махорочні самокрутки,
Руки важкі, — ними б гори котити,
Ними б якраз — паліїв скрутити!

— Ти розкажи нам!

— Бо в нас з весною

Знов безробіття в полях та горе.

Встав я до них — і пшениця за мною

Поля колгоспного встала, як море.

— Як там живеться?

— Наділи ж не панські?

Встав я до них — і за мною, мов садом,
Русівські, косівські і бородянські
Землі колгоспні задихали рядом.

— Правда, що в вас не соха-бідарка
Шкрябає землю полями-лугами?

Встав я — й за мною тракторні парки
Заблискотіли в полях плугами.

— Правда, що в вас?..

Але правда стояла

Тут же, за мною, в оцій кімнаті,
Пісню вела і жита наливала,
Крицю варила в ночі крилаті.

Йшла Бородянкою і Лозовою,
В школу букварики дітям рядила,
Із трактористами, із ланковою,
Світлі міста підіймала стосила.

З лісонасаджень весняного шуму
Йшла до Кремля, розкриваючи думу
Світлого розуму.

Ці ж сіроманці
Може й не знали, що треба питати:
В Русові, в Косові, у Бородянці
Родичам їхнім та правда, як мати.

В них вона сіє поле безкрає,
З ними вона у Кремлі засідає!

— Хто ж допоміг вам загоїти лихо,
Війни згасити, що плинули кров'ю?

-- Сталін,— сказав я схвильовано-тихо.
-- Сталін,— вони повторили з любов'ю.

І подивилися, чесні й прості,
І підвелися, на повнім зрості.

Вже як виходили в мене з кімнати,
Бачу,— в них руки стали крилаті,
Бачу,— поширшали плечі робочі,
Бачу,— огнем налилися очі.

І над нью-йоркським розбудженим
криком,
Площі вслухалися в їхню мову,
З іменем мудрим, з іменням великим,
Так і пішли — на зорю світанкову.

КАТЮША

Я її почув, як в себе в домі,
Де вечірки билися вали.
...Негрів двоє в полі, в Оклахомі,
Нашу рідну пісеньку вели.

І вона їм зігривала душу
Білим цвітом, шепотінням трав.
Негрів двоє славили Катюшу,
Ту, що Ісаковський написав.

Як вона прийшла за океани,
Крізь фронти і крізь важкі бої?
Може, наші хлопці-капітани
Завезли в Америку її?

Може, шторми і вали кипучі
Від російських піль несли здаля?
І тепер стоїть вона на кручі,
Бідним неграм серце звеселя:

Білим платтям, синім-синім зором,
Наче плесом в тихому маю,
Двох беріз шептанням білокорим
В рідному смоленському краю.

І мені наснилась — за горою
Юнь моя, дороги і мости.
І тоді нас в полі стало трое
В братськiм колi пісню ту вести.

І вона тим двом палила душу,
Піднімала з рабства і оман.
«Выходила на берег Катюша» —
За Великий Тихий океан!

* * *

Я плавав чужими морями,
Чужими горами ліз,
Мати моя, о, мамо,
Скільки я бачив сліз!

Ступав на високі пороги,
Узнать, чи люди живі?
Летіли чужі дороги
В американській траві.

По сніговім первопутку,
Де лиш огонь майне,
Негри, у чорнім смутку,
Братом назвали мене.

Там, де річки-океани
У ніагарським огні,
Смагли, стрункі індіани
Другом були мені.

В кривді, в нужді, у горі,
Довгі десятки літ,—
Слухали люди суворі
Правду твою — завіт.

Несли її полями,
Заповідали в міста,
Мати моя, о, мамо,
Хай поміж них зроста!

Братством своїм багата,
Зрошена у Кремлі,
Хай розкида зернята
По велетенській землі.

ХЕРСТ

Він виїздить у важкій машині,
Жовцю напоений, вічно злий.
Мчить на здобич в нічній годині,
Восьмидесятирічний вовк сидий.

Скельця й кабіна в броню окута,
Дужий мотор аж хрипить спроквола,
Наче хазяїна старість люта
Жовтою ржею його пройняла.

Може, й мотору тому надоїло
Тільки й возити вночі щодоби
Це сухорляве хазяїське тіло,
Повне гнилизни, жовчі й злоби.

Ось він виходить один за місто,
За хмарочосів ущерблений ряд.
Де вони, друзі його, націсти,
Чом їх кривавий затихнув парад?

Десь понад Волгою і під Одесою
Кості їх чорні стирчать між трав,
Він годував їх своєю пресою,
Він же їх золотом напував!

Він їх проводив римськими нішами,
Вів на розбій у Радянськiм Краю,
Він їх своїми кутав афішами,
Наче гадюку в нову чешую.

І захлинаючись гострою злобою,
З лоба втираючи рижий піт,
Знову своє доробити пробує,
Зиркає знов на радянський світ.

І одностуді його за працею —
Підступу й зради клепають щити,
Знову хриплять у цехах ротації,
Ллють на папір океан клевети.

Візьме людина, з усмішкою черствою,
Свіжу газету з бродвейських вітрин.
— Знову фальшивка? — Звичайно,
херстова!
— Знову підлота? — Так він не один!

Він комунізм проклина до істерики,
Висох, згорбатів, од люті пожовк.
Так доживає в трущобах Америки
Гітлерів блазень, як чорний вовк.

СТАТУЯ СВОБОДИ

Із Гудзону б'ються в берег води,
І шумить в рекламах Уолл-стріт,
І старенька статуя Свободи
Огляда американський світ.

Довго їй дивитися в квартали,
А ім'я змінити — не з руки,
Довго з нею в долари гуляли,
Кров пили банкіри-павуки.

Обіцяли їй свої проценти,
Давши в руки смолоскип вогню,
Підкупили за мізерні центи,
Наче проститутку з авеню.

І вона не бачить, як з заводу
Йде трудящих сила бойова,
І у них на прапорах свобода,
Не вона, — а інша ожива.

Інша — та, що Леніним зігріта,
Інша — та, що Сталін гартував,

Що стоїть у центрі всього світа,
В прапорах, червоних од заграв.

І старенька статуя з банкіром,—
Бо давно подружені вони,—
Знову палить над світанком сірим
Смолоскип для третьої війни.

НЕГРИТЯНКА

Прощалися щиро з робітниками.
Стара негритянка двома руками
Піднесла нам квітів букетик. Червоні,
Рожеві і сині, росою умиті,
Вони заіскрили у мене в долоні,
Наче її сподівання в світі.

Старій я подякував словом коротким,
Капелюх здійнявши, вклонився низько.
Потім самольот зашумів з висотки,
І нас загойдала вітрів колиска.

І ще раз востаннє я глянув донизу,
Угледів Бродвей і квартали робочі,
І десь крізь пилюку, важку та сизу,
Жінки старої задумані очі.

Що вона думала в цій хвилині,
Чорна, затруджена, горем побита?
Може, їй виділись далі сині,
Тепла хатина, обжита і вкрита?

Може, я їй нагадав її сина,
Що не вернувся з війни додому?

Може, велика моя Батьківщина
Її схвилювала, стару й невідому?

Чи, може, що я поклонився низько,
Потиснув по-людськи натруджені руки?
І вже їй привидівся день той близько,
І в неї ростуть непокривджені внуки,

Що їх не лінчують, шанують при ділі,
І в школі навчаються їхні діти,
І їм матері, а чи чорні, чи білі,
Отак же підносять рожеві квіти.

Лети у Москву, самольоте, додому,
Де вольні дороги, де інші світанки,
Нехай нас у серці несе невідома —
І дума про щастя — стара негритьянка!

ІСТОРІЯ ОДНІЇ КНИГИ

З Європи в Америку їхав один
Американський громадянин.

Віз із собою, крізь темні ночі,
Крізь голубу океанську даль,
Чесні думки свої й руки робочі,
Совість свою, непохитну, як сталь.

В іншого золото блиска на пузі,
Плаття у дам — реклама з вогнів,
Він же в простій робітничій блузі,
Поміж матросами гомонів.

Інший жував бичатину свіжу,
Стейки і ростбіфи — хоч куди!
Він же — на центи куплену їжу
Їв, попросивши склянку води.

Інші гундосили фокси впівтона,
Тихо і нудно, — півтон і півтінь...
Він же з матросами пісню про Джона
Так починав, як морська глибінь!

Інші вночі, поміж тихих столиків,
Фільм дивлялись про алкоголіків,

Він же читав, забував себе,
Книжку — «Історія ВКП(б)».

От і закінчили шлях нівроку.
Йде пароплав у глибоку затоку.

Всякі там наці, заможні й вельможні,
З зон окупації і з Бізонії,
Всі паспорти заявляють в таможні
Із поліцаями в повній гармонії!

Різні деголлівці, зрадою вкриті,
Пси із Севільї — франкістські лакеї,
Різні бандерівці, биті й не биті,
Тільки б ще Геббельса в тій галереї!

Тітовські зрадники, містер із жвачкою,
Лондонська леді із другом-собачкою.
Паспорт звіряють — одна хвилинка,
Їм ця Америка — рідна родина.

Зрештою йде з пароплава один
Американський громадянин.

Бачать, що хлопця стрічають друзі:
Докер, і негр, і старий коваль.
Бачать, що він в робітничій блузї,
Бачать, що совістю він, як сталь.

Бачать обличчя одверте зблизьку,
Бачать, що він шанує себе,
І потрошать документи й валізку,—
Знаходять «Історію ВКП(б)».

Неначебто атомка впала рядом,
Неначебто грім покотивсь по землі,

Її оточили наряд за нарядом,
Бліді поліцаї і патрулі.

З таможні чиновники злі й пикаті,
Покликали зграю писак-нездар,
На ній накладали чорні печаті,
Щоб з неї, бува, не спажнув пожар!

А хлопцеві руки скували уперті,
Забили в залізо на п'ять замків.
Та з ним по землі крокувала в безсмерті
Історія партії більшовиків!

ДВІ АМЕРИКИ

Я не був в Америці три роки,
Але бачу ті туманні ранки,
Чую всіх подій жорсткі потоки,
Де гудуть бронєю чорні танки.

Де схилився робітник у праці,
А робота — як ріка безкрая,
Де блукають недобиті наці,
Хвальковитих профашистів зграя.

Але бачу, як зіходить чиста,
Молода зоря в поля безкраї,
Як виходить мати комуніста,
На бої синів благословляє.

Лави йдуть, зливаються в потоки,
Наче ріки проти зла й сваволі,
Під червоні прапори високі
Ленінської правди, щастя й волі!

РОБІТНИЧА КОЛОНА

Ні, їх не купиш за копійку,
За центовик не візьмеш їх,
Коли їдуть в колоні стійко,
В змаганнях вольностей своїх.

І пролітають гнівні кличі,
Ясні, розковані від пут,
Коли загони робітничі
Ідуть, страйкуючи, в Портсмут.

Отак, мабуть, для правди й кари,
Не відступаючи назад,
Ішли паризькі комунари
На смертні грані барикад.

Отак, мабуть, у дні суворі,
Немов сталевий жар — потік,
Матроси стали на «Аврорі»,
Щоб розпочать двадцятий вік.

Тому й тверда хода в колоні
І робітничий спів тече,
Бо їх спираються долоні
На революції плече.

У ВАГОНІ

Видно в небі світлу Вегу,
У вагоні тиха річ,
Поїзд мчить до Вінніпегу,
Вітер свище в темну ніч.

Над долиною чужою
Тягне пісеньку витку,
У вагоні я і двоє
Безробітних у кутку.

Кілометри плинуть дальні,
Всі шукання задарма.
Ідуть в Сатборі, з копальні,
Бо роботи й там нема.

І старий на двох клопітно
Розділяє хліба шмат,
Наче долю безробітну,
Вже поділену стократ.

Солі чорної одрібок
Дробить, сам неговіркий,
Наче свій важкий зарібок,
Чи солоний, чи гіркий.

В ресторані повно співу
При вагоні по ночах,
І в молодшого від гніву
Б'ються заграви в очах.

І в старого в ту годину
Зморшки бліднуть на лиці,
Хліба чорного шматина —
Мов граната у руці.

Видно в небі світлу Вегу,
У вагоні тиха річ,
Поїзд мчить до Вінніпегу,
Вітер свище в темну ніч.

ТЕПЛОХІД

В нью-йоркський порт, у тишу вод
Зайшов радянський теплоход.

Проходячи землі простори,
Доріг широти немалі,
Я знав міста, ліси і гори
І в морі бачив кораблі.

Були то крейсери, есмінці,
Човни підводні то були,
Немов акули, поодинці
Вони пливли серед імлі.

А наш — зайшов у тишу вод,
Привітний, рідний теплоход.

І я вже знав: це тільки наш,
Весь загорілий екіпаж,
У кітелях, в матросках чистих,
Де вся команда, як брати,
У безкозирках золотистих
Так може входити в порти.

У хлопців руки загорілі
Мішки вантажать, наче гать.

Так тільки наші люди в ділі
Уміють пісню заспівать.
А ще як стяг піднявсь в негоду
Червоний, гордий, наче в бій,—
Я поклонився теплоходу,
Немов Отчизні дорогій.

БЕЗРОВІТНИЙ

Дош і сніг, морози гостро-люті,
Іній криє латаний рукав.
Був він в Балтіморі і в Портсмуті,
У Детройті зарібку шукав.

Віддано за хліб останні гроші,
За горбинку і за сиву сіль,
І на плечі, як незмірна ноша,
Налягає горе звідусіль.

Воював він і стріляв у ката,
Гніт фашизму віддано боров.
Це від Маршалла йому така-от плата
За дві рани і пролиту кров.

Це від мільйонерів нагорода
За життя важке, за бій вночі.
Холод. Ніч. І статуя Свободи,
Й латана ковбойка на плечі.

Зранку в роті не було ні ріски,
Вчора хліб кінчили бідняки,

Він, сержант, занесений у списки,
В чорні списки чорної руки.

Жаль, що не прийшла розплати дата,
Жаль, що час—немов болючий звих,
Але він ще вдарить з автомата
В зісні очі ситих і глухих!

ПІКЕТИ

Осінній дощ і снігова крупа
Ляга на їх намети полотняні,
І темні ночі, і світанки тьмяні
Знайомі їм, як поту зла ропа.

Детройт несе свої спокійні хвилі,
У Форда в цехах жовта каламуть.
Але не все спокійно. Люди йдуть
І люди прагнуть. І вони несхилі.

Вони хоч молоді, а посивілі,
Отут поставили пікети вніч,
Вершать судьбу не років, а сторіч
Вони в своїм, у робітничім ділі.

У перший місяць Форд їх обдурив,
У третій місяць — били поліцаї,
В четвертий — їхня слава в цьому краї
Йде, як солдат, за Віндзор поміж нив.

Бляшанка м'яса й чорні сухарі
На десятьох в наметі — бідна їжа,
Але з сердець нуртує сила свіжа,
Але з очей — знов промені зорі.

І хоч вони лежать на пустирі,
На всіх шляхах за дворницем заводу,
Але вони воюють за свободу,
Але незламні в них проводирі.

Осінній дощ і снігова крупа
Ляга на їх намети полотняні,
І темні ночі, і світанки тьмяні
Знайомі їм, як поту зла ропа.

Скупі кострища сяють в тумані,
Їх дощ січе і гасять поліцаї,
Але вони в роздолиця безкраї
Горять, немов майбутнього огні.

Серця свої і ненависть свою
Робітники кладуть у тім багатті,
Скупі кострища яросні й гриваті
На тій землі, мов прапори в бою.

Нехай один затопчуть без сліда,—
Другий встає і третій пломеніє,
І в них свою свободу і надію
Вбачає вся Америка труда.

НАД ГУДЗОНОМ

Над Гудзоном світять зорі,
Наче прибрані до свят.
Безробітні, безпризорі,
Все шукають хліба шмат.

По бруклінському помосту
Мчать машини в тьмі негод,
Статую цементоросту
Закликають до свобод.

Хоч бенгальських ламп безкрая
Синя стелеться тропа,
А вона очей не має
Світ оглянути,— сліпа.

Засліпили її злотом,
Добрим, ситим калачем,
Горем довгим, чорним потом,
Людським змореним плачем.

І вона, сліпа і сита,
Світить в далеч голубу,
Робітничим гнівом вкрита
На прокляття і ганьбу!

ДІВЧИНКА

Бачив я дівчинку п'ятнадцяти років
На аеродромі Ля-Гардія.
Вона принесла нам квіти, загорнуті
У паперову одежу.

А очі світились не то що огнисто,
Не полум'яно, а просто,
Як серце людське у своїй надії,
Що думає днем майбутнім.

І нехай одежа була не святкова,
А звичайне плаття із ситцю,
Але обличчя світилось узором,
Як райдуга в майському небі.

— Я хочу до вас, в комсомол я хочу!
А самолёт гуркоче...

— Я хочу в Москву! — І палали квіти
У ручці її смаглявій.

І коли мотори гули в повітрі,
Пропелери з вітром бились,
Здалося: вона летить з самолётом —
Майбутня Америка юна.

ЦІНИ В АМЕРИЦІ

Усмішка береться за долар,
За п'ять — дівоча невинність,
За двадцять — шаноба і гонор,
За сто — армійська повинність.

Живе і жиріє рента,
Багатих не так уже й повно,
А сльози людські — за центи,
А то й бери безкоштовно!

Ні в що робітничі груди,
Кістляві й сухі, як папери,
У славі тут інші люди
І значать їх — мільйонери.

Вони лиш стоять за білих,
А білі — в тюрмі голосять,
Вони проживають у віллах,
Жириють, не жнуть і не косять.

Та певне настане днина,
Тут радості буде повно,
Як чесна, пряма людина
Повісить їх безкоштовно!

'МАНХЕТЕНСЬКА ДОРОГА

Повивсь гудрон, як чорний довгий вуж
Як ситий вуж манхетенська дорога,
Навіщо тут безпека й остоорога,
Поліція стоїть завжди вокруж.

І хочеш — мчи, кілометри лічи,
Співай од віскі, а як хоч — мовчи,
І «кадилак», лиш проявляй рицарство,
Несе тебе у труменівське царство.

О, ясно те, що всіх воно шанує,
Підлотою, рекламою з огнів,
Воно тебе за долар — нагодує,
А за два центи — лишить без штанів.

Воно тебе представить для народу:
Замок — на губи, щоб хвалив свободу,
За слово правди — дасть
квартиру-кліть
Щоб десять років у тюрмі сидіть.

Тому й дорога, ніби чорний вуж,
Тому й стоїть поліція вокруж.

КАМЕНОТЕС

Чи юга, чи день в проміннях косих,
Чи зоря пливе вечірнім плесом,
Сорок літ робив на хмарочосах,
Сорок літ — усе каменотесом.

У Чікаго шліфував граніти,
У Нью-Йорку — «білдинга» підводив,
Мертвий камінь був, як самоцвіти,
З рук його, Америці на подив.

А збери снагу його і змогу,
Що лягла у камінь понад міру,
Тим камінням вистелиш дорогу
Із Нью-Йорка у Аляску сіру.

А склади каміння те на грані,
В висоту зведи камінні грати,—
Буде та колона, як в тумані,
Бога десь за бороду чіпати.

От уже дійшов старого віку,
От уже і з рук не та робота,
І його, як старця, чи каліку,
Виставили раптом за ворота.

Він пішов в стару свою землянку,
Де не камінь, а гнилі пороги,
Де мокриці в щілях на світанку,
Стіни плачуть, мокрі од вологи.

З горя випив віскі чесну склянку,
Гнівню думав з ночі безгомінням:
Мільйонера вкласти б в цю землянку,
Завалить шліфованим камінням!

БУРЯ В ПОРТУ

Ударили шторми в ванкуверські доки
І хвиля на хвилю побігла з туману,
Озоном війнуло, як лугом широким,
Над скелі зчорнілі, над синь океану.

Мости затріщали, згубивши опору,
Дуби розметали несхилені крони,
І хвиля — на хвилю, горою — на гору,
І вітром, і свистом в змертвілі загони!

І кличем, і гнівом в глухенькі завулки,
І хвиля — на хвилю, неначе в атаку,
То шир океанська могутньо та гулко
Пішла на майдани, збілілі від ляку.

А ще як ударила блискавка в вічі,
Неначе прапори підносила з валу,
Здалося: проходять полки робітничі
З великим ім'ям Інтернаціоналу!

ПІСНЯ

Тут вулиці в сірім граніті,
Гудків і моторів луна,
Зітчизни є різні на світі,
А в мене найкраща — одна.

Тут птиці без пісні, не птиці,
Хоч мають гніздо і сім'ю,
А в нас — солов'ї до зірниць
Співають всю ніч у маю.

Тут сірі дороги й пороги,
І поле не те й сіножать,
А наші веселі дороги,
Як ріки, землею біжать.

Тут в доках, від праці горбаті,
Матроси крокують з імли,
А наші матроси завзяті
Над морем, як горді орли!

Тут хилиться жінка на ниві,
Сивини біліють в косі,
А наші дівчата вродливі,
Неначе веселка в росі.

Тут площі, як чорні ворони,
І мертві панелі й граніт,
А в мене є площа Червона,
Якій поклоняється світ!

Її позабути не сила,
Вітчизна, як сонце, одна,
Життя моє, юнь моя мила,
Радянська моя сторона!

ОСІНЬ НАД ГУДЗОНОМ

Жовта осінь стоїть за широким і сірим затоном,
Над бродвейським мостом, над масним
теплуватим Гудзоном.

Прибирається в шати, у квіти блякні,
Як обличчя матросів, що стали в порту
нерозквітні,
безробітні.

Чорнокор'я дубів нахилилось, шумить до
Наче руки шахтарські, що чорними стали від
граніту,
гніту.

Чорне груддя ріллі обважніло дощами у полі,
Наче спини вантажників, згорблені в тяжкій
неволі.

Червоніють ліси за крутими важкими валами,
Ніби крові людської нестерті, немеркнучі плями,

Що лилася у страйках, в протестах тепліла на
бруках,
Що смокталася з серця в заводах, як спрутах
сторукних.

Що горить — не згоряє в прапорах людської
любові

Не зітерти її, робітничої чесної крові!

Жовта осінь стоїть, над Гудзоном вітрюгою
свище,

Багряніє в лісах, мов запалює грізне
кострище,

І мільйонами ламп освіщає шляхи з полуночі,
І горять вони в тьмі, як розгнівані очі робочі.

БАЛАДА ПРО ДРУЖБУ

Там, де стежки, як сірі гілки,
В доріг влітаються потік,
Біля Торгау дві могилки
Стоять у полі п'ятий рік.

Можливо б, зір їх не відзначив,
Не встали б спогади ясні,
Якби я тих живих не бачив,
Що тут лежать у мертвім сні.

І цю дорогу, може б, знову
Промчав крізь ліс і сіножать,
Якби не чув гарячу мову
Тих двох, що тут в землі лежать.

Пливуть світанки несказанні,
В ногах береза, мов сестра.
Він був з Рязані, чи з Казані,
А чи з Кубані, чи з Остра.

Минулі дні пливуть поволі,
Боїв останніх шал і крик...
Лежить боєць у чистім полі,
А з ним детройтський робітник.

Вони трудом своїм вітались
Через моря іздалека,
Вони на звіра пробивались
З обох кінців материка.

І хоч дороги з жару білі
В них не обох були круті,
Бо перший вісім ран у тілі
Приніс як совість у житті,

Бо перший з стінок Сталінграда
Чотири літа йшов, — війна...
А другий лиш тримав засаду,
Хоча й не він тому вина.

І я відчув — яке єднання,
Яке братання мав солдат,
Коли детронець крикнув: — Ваня!
І наш боець промовив: — Брат.

І підійняв назустріч руки,
І той підняв — і обнялись
Через роки, страждання, муки,
Через війни зловісну вись.

І в мить оту, забудь не сила,
Їх з автоматів підкосило.

Та наче варта честі й волі,
Щоб іншим легше тут пройти,
Вони стояли мертві в полі,
Навік обнявшись, як брати.

І день погожий зводить віти
І сонце йде в мої краї,
Зросли в бійця хороші діти,
В детройця вирости свої...

Не танків гук, не даль туману,
Не зриту атомками путь,
Нехай вони з-за океану
Гаряче серце в світ несуть,

Добро братерське, світлочолі,
Щоб бачить мир, не бою крик,
Де спить боець у чистім полі
І з ним детройтський робітник.

ЗОЛОТА КОПАЛЬНЯ

В Тімменсі, де виють бурі дальні,
Де іскряться гори крижані,
Шахтарів зустрів я у копальні,
В золотій копальні, в глибині.

Жовта жилка, схожа на гадюку,
Деся тікала, як смертельна нить,
А вони в крові губили руки,
Щоб її в кварциті не згубить.

Їх чавило каменем й водою,
Динаміт глушив не перший рік,
Їх робота, збратана з бідною,
Не забудеться мені повік.

Я не знаю ліку тим скорботам,
Не спишу ночей важку безсонь,
Тільки злото з робітничим потом
Йшло на переплавку у вогонь.

І бриніли чорні естакади,
Сліпла ніч від тисячі огнів.

З золота родилась купля й зрада,
А із поту — гартувався гнів.

Золото текло на людські муки,
Цвіт землі — палило в пустирі,
А той гнів як зброю брали в руки
Тімменські могутні шахтарі.

ЧЕРВОНА БЛИСКАВИЦЯ

Старики легкі, смагляволиці,
В колі йшли, аж нахиливсь вігвам.
Танець звавсь «Червоноблискавицею»,
Тільки б ще ударити громам.

От і грім ударив — бубни здружені
І ножі заблискали в імлі,
Наче блискавки в страшнім напруженні
Потекли пожаром по землі.

Може, їм в банкірській цій імперії
Пригадались ночі в тій порі,
Як тріщали і горіли прерії,
І ридали сиві матері?

Може, їм згадалось — за долинами,
Як далекий і проклятий сон,
Що вони стоять під карабінами
І під сталлю марки Сміт-Вессон?

І сивіє в попелі околиця,
Б'ють мортири крізь важку югу,
І життя їх бідне горем колеться,
Кров горить на білому снігу,

Ну, а може, інше: за туманами
Їм в уяві та далека путь,
Де червоні гордо над майданами
Прапори тріпочуть і цвітуть.

І земля лежить навек взеленена,
І зіходить сонце гаряче,
Жовтолиці люди йдуть до Леніна,
Білі й чорні йдуть плече в плече.

І вони, старі, смагляволиці,
В Сталіна, в гостях, у щасті там...
Танець звавсь «Червоноблискавицею»,
Тільки б ще ударити громам!

В індіанським це було вігвами,
В Кордільерах, в дальньому краю
Зорі спали на похилій рамі,
Вечір вів мелодію свою.

Били в бубни хлопчакі смугляві,
Над багаттям слався димовій,
І діди бездомні та безправі
Спогадів тягли важкий сувій:

Що старим немає тут роботи,
Що останні знищено права.
І земля, полита кров'ю й потом,
Біля них стояла, як вдова.

І не стріли, коні й мокасини
В цім краю привиділись мені,—
Днів і літ несправедлива зміна
Загравною встала у вогні.

Били бубни густо, в полуночі,
І кострище полум'ям цвіло,

І дивились люди мені в очі,
Щоб знайти надії джерело.

Бийся, гніве, в береги Аляски,
Плинь жагучо в індіанський двір,
Як широкі хвилі Атабаски,
Як вершини Кордільєрських гір!

* * *

Я побачив їх не по Майн-Ріду,
Не в рожевих Купера книжках,
Як збирав їх вікову обиду
По долинах, тропях і стежках.

Тут вони жили в світанки сірі,
Хліб для них — ліси і дикий звір,
І тепер — зацьковані, як звірі,
Умирають між скелястих гір.

На своїй землі, — і вже не вдома,
На своїх полях, — не свій зажин.
Тихо стогне мати-Оклахома,
Гнівом б'ється Атабаски плин.

Гірко шепчуть кедрища кошлаті,
І шукають волі і снаги
Індіанські племена завзяті,
Доларом закуті в ланцюги.

ПІСНЯ ЗВІРОБОЯ

Я наполою сам лисиць
І повезу їх до крамниць,
У Джеспер повезу.
Ого-я-го, лети, лети,
Мій конику, лети!

А там у Джеспері вночі
Оглянуть хутро приймачі,
Три долари дадуть,
Ого-я-го, лети, лети,
Мій конику, лети!

Куплю я порох, кулі, ніж,
Придбаю хліба,— ріж та їж.
Ого-я-го, лети, лети,
Мій конику, лети!

А в тому Джеспері, вночі,
Хутро забрали приймачі,
Ні цента не дали:
— Ти, індіане, бий поклін,
За порох наш і карабін,
Ще й за корець смоли!

Хіба ж повіриш їх словам?
Холодний жде мене вігвам,
Голодні діти ждуть,
До них — малих моїх пташок —
Поміж лісів лети й стежок,
Ого-я-го, лети, лети,
Мій конику, лети!

І там, між гір та блискавиць,
Я не впаду, не ляжу ниць,—
У мене ж є брати.
Ого-я-го, лети, лети,
Мій конику, лети!

ТАНЕЦЬ

Індіанка кружилася в танці,
У намисті із диких шипшин,
На вузькій резервейшен * ділянці,
Де нужда, і печаль, і полин.

Дві руки, наче промені білі,
Осявали смагляве лице,
Дві косички лилися й леліли,
Як важке смолянисте кільце.

Бубонці озивалися дальні
І кострище сивіло в гаю,
Сині очі, великі й печальні,
Розтривожили душу мою.

І згадав я України тополі,
Де зоря зацвіта гаряче,
Де дівчата танцюють у колі
І веснянками пісня тече.

* Резервації — місця насильного поселення індіанських племен в Америці. Система резервацій є формою колоніально-расової політики американського імперіалізму.

І за долами й горами вранці
Сто баянів гуляє, як грім,
І земля з ними ходить у танці,
У щедроті і братстві своїм.

Біля тебе ж дебелі туристи,
В дам усмішка й зневага з-під вій.
Ти для кого танцюєш, іскриста,
У безхліб'ї й нужді віковій?

І нащо твої очі гарячі
Сиплють зорі, як світ, голубі?
Щоб сміялись ці морди бичачі
За два центи, що кинуть тобі?

Краще б юності щедрої сила
Стисла зброю в смаглявій руді,
Краще б гнівом ти їх пропалила,
Щоб лежали отут, як мерці!

Щоб відплата і чесна розплата
Загриміла між долів і круч,
І щоб тінь твоя, горда й крилата,
Наче блискавка, йшла біля туч!

...Бубонці озивалися дальні
І кострище сивіло в гаю,
Сині очі, великі й печальні,
Розтривожили душу мою.

Не міг я сандвічів ковтати,
Фальшиву бачить благодать,
Той хліб неначе ув отруті
Був у Детройті і в Портсмуті,
Бо там, де слалися шляхи,—
Просили хліба дітлахи.

З банкіром я не пив вино,
В підвалах встояне давно,
Бо робітник у руку голу
Просив подати не кока-колу,
А, щоб позбутися біди,
Хоч миску теплої бурди.

Я не дививсь на ті огні,
Що по Бродвею вдалині
Пливуть, як жовті мертві плями,
Бо тут же в Гарлемі, де ями
І гниль, і сморід з-під воріт,
Там чорна ніч повзе у світ.

З журбою я в поля дививсь,
Де стиглий колос похилився,

Бо знав, що зерна чисті ріки
Підуть в чужі важкі засіки,
Згниють в воді й на тому край,
А вбогий фермер ляж, вмирай.

Але я був безмежно рад,
Хоч через сотні тих завад,
А все ж мене стрічали люди
Прості, робочі звідусюди,
Неначе я, мов лист із дуба,
Перелетів через моря,
І вслід моя Отчизна люба
За мною йшла, немов зоря.

Я гомонів тоді між ними
Словами щирими своїми,
Щоб тут, де стільки горя й бід,
Лишити щастя світлий слід,
Щоб заглушити їх жалі,
Затамувати кривду дику,—
Лишав хоч краплю невелику
Моеї світлої землі.

ВДОВА

Син її і муж поліг в Арденнах,
Де всихала спалена трава,
А вона у злигоднях шалених
Плакала, як плаче удова.

До конвейеру ішла похила,
Де стояли в ряд робітники,
І життя конвейером носило
Всі її страждання і думки.

Пенсію вона взяла в конторі,
На бумагу тиснули печать.
За солдатів двох, за тих, которі
На полях Європи десь лежать.

І вона вернулася з вокзала,
Розпалила крихітку вогню,
Синові ті центи показала,
Що єдиним щастям був для ню.

І не знала правди бідна мати
У своїй надії дорогій.

Що ї цього беруть уже в солдати,
Палії готують на убій.

Щоб на правду він пішов сувору,
За яку загинув батько й брат,
І щоб знов брела вона в контору,
Де їй справку видасть чорний кат.

Океанські хвилі б'ють у берег,
Даль пливе, як синя течія,
Тих чужих земель, чужих Америк
Не ношу в своєму серці я.

Бо мені дороги інші милі,
Інші зорі світять дальню путь,
Бо в житті моєму більші хвилі,
Ніж на океані, з серця б'ють.

І шепоче нива колоскова
В Подніпров'ї, в рідній стороні,
І шовкова пісня колискова
Материнська ожива в мені,

Не роздуть її, не пережити,
І не випить, і не розгубить,
То її шовки вплелися в жито,
В сталь важку і в осені блакить.

То вона по площі по Червоній
Для бійців виносить щастя й гнів

З райдугами від ясних півоній,
З щебетом дніпровських солов'їв.

От чому, як хвиля б'ється в берег,
Даль пливе, мов синя течія,
Тих чужих земель, чужих Америк
Не ношу в своєму серці я.

В Портсмуті, над важким гранітом,
Через неонові огні,—
Зеленим гаєм, білим цвітом
Ти знов наснилася мені.

Така як завше: в колиханні
Степів, і рік, і сивих гір,
Така, як вічно: у світанні,
В цвітінні — злу наперекір.

В своїх порогах, перелогах,
У срібляних ясних ключах,
В своїх несходжених дорогах,
З любов'ю й ласкою в очах.

І вже бриніло небо сине,
Як подих ранньої весни,
З-понад московської долини,
З-понад карпатської сосни.

Тут, на граніті, у Портсмуті,
Де хмарочосів сірий ліс...
І я радів, що людям в скруті
Твого тепла я переніс.

Біляве дівча на панелі
На скрипочці грає сумній,
В зеленій потертій шинелі
Солдат однорукий при ній.

В Чікаго — бетонному місті,
В Чікаго — на площі німій
Дівча промовля голосисто,
Солдат однорукий при ній.

— Подайте війни ветерану
За рани, за виграний бій.—
Дівча випрошає ізрану,
Солдат однорукий при ній.

Неначе Америка вбога,
Стоять вони в тиші німій:
Дівча зосереджено-строге,
Солдат однорукий при ній.

ПІСЕНЬКА ПРО ДЖОНА

Він орав на фермі гони,
Пісня в полі тоне...
Джоне, Джоне, любий Джоне,
Де ти ходиш, Джоне?

Не вродили ані тонни,
Ні зернини гони.
Джоне, Джоне, любий Джоне,
Що ж поробиш, Джоне?

Мільйонерам — міліони —
Бог чортів бороне!
Джоне, Джоне, любий Джоне,
Що ж поробиш, Джоне?

Он банкіри, як бізони,
Ім не бий поклони.
Джоне, Джоне, любий Джоне,
Не хилися, Джоне.

На пожарі б'ють у дзвони,
Небо все червоне.
Не твоя робота, Джоне?
Знаю тебе, Джоне!..

* * *

Я пройшов усю Канаду
Із Ріджайни до Аляски,
Дев'яносто днів ізряду
Бачив кривду без огласки.

В Едмонтоні — стріли друзі,
В Саскатуні, в Монтреалі,
На майданах, в полі, в лузі
Повіли свої печалі.

Поїзди гуділи дальні,
Лісові шуміли ріки,
З шахтарями у копальні
Я здружився навік-віки.

Бачив вашу долю голу,
Труд важкий, що вів до згуби,
Як сидів я біля столу
З вами, хлопці-лісоруби.

Як пили ми віски дружно
І співали про Катюшу,
Що живеться вам сутужно,—
Я поклав собі на душу.

І бродили там навколо
Ті, що повні люті й жовчі,
Що петляють мертві кола,
Вишкіряють ікла вовчі.

Що гуляють на банкетах
З праці чорної чужої,
Ті фашисти у лорнетах
І пройдисвіти в розбої.

Що війну підняти зважні,—
Ім не жаль життя солдата,
Учні Черчілля продажні,
Злі деголлівські щенята!

Зашуми потоком новим,
Сизокрила моя пісне,
Друзям — серцем малиновим,
Ворогам — як шабля блисни!
Друзям — птицею на волі,
Ворогам — в залізо кута,
Друзям — квіткою у полі,
Ворогам — отрута люта!

І зберуться між собою
Добрі друзі, щирі й раді,
І згадають нас з тобою
У далекій тій Канаді.

* * *

Не буйволи на стійбищі ревуть
У ніч глуху, в світання каламуть,

І не бізони пруться із затонів,—
Двадцятий вік родив нових бізонів.

Вони несуть снаряди й жар вогню,
Вони закуті в клепану броню,

Гарматні жерла націляють в світ,
Коли виходять з заводських воріт.

У Клівленді, у Віндзорі, крізь гуки,
Повзуть їх гусениці, мов гадюки,

Щоб світ злякати кров'ю і плачем,
Ідуть, як стадо, вигнане бичем.

І їх хазяїн кривить рот в усмішку,
Ім доларами посипа доріжку.

Але на світі інша є земля,
Де Сталінграда зводяться твердині,
Де у світанки й ночі темносині
Цвінуть поля й колосяться поля.

Вона кує такого братства сталь,
Вона такі звела стовпи свободи,
Що їй вклоняються усі народи
По всій землі, через віки і даль.

Вона таку могутню має рать,
Таких людей викохує на волі,
Що цвіт її в широких, вольнім полі
Тим чорним буйволом не потоптать!

НЕЗАКІНЧЕНА БАЛАДА

З глибин океанських, де шторми і скали,
Де спрути в щілинах гадючаться плазом,
З глибин океанських червоні корали
Доставлені в бухту були водолазом.

Я страх не люблю екзотичної нуди,
Я просто скажу, що побачили люди.

Здійняв він скафандр з задубілого тіла
І кров потекла — і які вже там ліки?
Обличчя збіліло і губи збіліли,
І чорною синню припухли повіки.

Той хлопець — моряк — не прожив і години,
Корали ж попали в бродвейські вітрини.

Їх світлом світили, неначе для свята,
Пильця їх не вкрила б чи чорна чи сіра,
Дурна і розбещена леді багата
Взяла їх на золото мужа банкіра.

На шию криву їх чіпляла щоднини,
Вони ж не горіли, а блякли, прозорі,

Темніли багрово, мов крові краплини
Того водолаза, що згинув у морі.

Баладу оцю докажу я всю чисто,
Як зроблять робочі з вірьовки намисто!

Гори співають в лазурі
Ген у морській далині,
Чайка летить проти бурі
З парусом білим врівні.

Вийшли у рейс теплоходи,
Хвиля хлюпоче в борти.
Дальні розбурхані води,
Сині широкі світи.

Доки чужі і понурі
Ген залишились в огні.
Чайка летить проти бурі
З парусом білим врівні.

Море — як поле широке,
Пройдуть матроси-брати
У лєнінградські затоки,
У чорноморські порти.

Серце з піснями моїми
В штормах, в нічній далині,
Чайкою кружить над ними,
З парусом білим врівні.

ДУБ У НЬЮ-ЙорКУ

Де бродвейський майдан, хмарочосів важка
тіснота,
Ти затиснутий в камінь стоїш, мов юнак-сирота.

Мов колодязь бетонний, там стіни підводяться
вгору,
П'ятитонні машини проходять, стинаючи зелень
і кору.

І неонові лампи звисають на пружному тілі,
Сигаретні реклами закрили листки посмутнілі.

Як попав ти сюди, де пройшов із вітрами тропу?
Ти шумів би у мене в ряснім чорноморськiм
стефу.

Хочеш, друже зелений, не будеш стоять, як
в полоні,
Я візьму тебе з корнем, собі посаджу на долоні.

Понесу тебе в Київ, на площі веселі і сквери,
Там дощі тебе вмюють, доглянуть тебе піонери.

Восьмикласниці юні, як звичка та водиться
давня,
Цвіт посіють навколо, стрічаючи день
Першотравня.

А як хоч — не на руки, у серце тебе посаджу я,
Щоб відчув ти, як сила із жил моїх б'є і нуртує.

Понесу тебе в поле колгоспне, роздоле ізрану,
На посуху ти встанеш у нас по народному
плану,

Садоводи колгоспні напоять тебе із криниці,
Ланкові обів'ють у стрічки золотої пшениці,

Не в яку-небудь бідну, а в яру, в ясну
чорноморку.

Ах, мій дубе зелений, зів'ялий в банкірським
Нью-Йорку!

КАНАДСЬКА ПІСЕНЬКА

Він в шахті працював сім літ,
Не збагатів, губивши піт,
Хоч не старів з досади,
Бо піт не новина.
Канада ж ти, Канада,
Весела сторона!

А потім, ще не знавши ран,
Пішов на фронт за океан.
Ще бубни били радо,
Аж слалася луна.
Канада ж ти, Канада,
Весела сторона!

А потім, ранений в бою,
Вернувсь в домівку він свою.
Зустріли не з парадом,
Бо що там ордена?
Канада ж ти, Канада,
Весела сторона...

І знову, щоб пролити піт,
Пішов на шахту до воріт.

Але ті рани вада,
Робота — де ж вона?
Канада ж ти, Канада,
Весела сторона...

Солдатська хмуриється душа,—
Ні центика, ані гроша.
Лиш обіцянка хороша,
Та хазяї, мов гади,—
Сім'я у них одна...
Канада ж ти, Канада,
Весела сторона!

НЕ ПРОСТА ОСОБА

Із фашистами зі Львова
Утікав колись без слова,

Був підстаростою він,
Тож на втечу взяв розгін.

І куди ж такій персоні,
У які тепер краї?
Лиш в американській зоні
Знов знайшлися хазяї.

Зирка, хмурячись, спідлоба,
Вус пошарпаний звиса...
Дуже скривджена особа —
Хазяї назвали пса.

І його пригріли хутко,
Видавали хліб, напій,
І його в собачу будку
На ланцюг садили свій.

Кулаком гилили в морду,
Не великий, бачте, пан,

Потім цю особу горду
Повезли за океан.

Там питають люди: звідки
Животіння це старе,
Що банкірські всі об'їдки
Він на смітнику жере?

Десь у Гітлера купили,
Привезли в Канадський край,
Як загавка — пнуться жили,
Як завие — так тікай!

Зирка, хмурячись, спідлоба,
Жде війни, немов чудес,—
Отака, як бач, особа,
Не проста собі худоба —
Націоналістичний пес!

НАПИС НА КАМЕНІ

I

Висічено напис поміж дат:
Тут лежить лисиця-дипломат.

Починав діяльність в Вашингтоні,
Як тонкий знавець народних прав.
В лестощах і в лицемірнім тоні
Путь-доріжку чорну торував.

Вмів точити кігті гострі й хижі,
Вмів овечу шкуру надягати,
П'ять років підряд брехав в Парижі,—
Він, мовляв, за мир і благодать.

Захищав фашистів і вішістів,
Боронив бандитів-чанкайшистів.

Підкупи робив і сів лихо,
Землі гріб великі і малі,
І нарешті заспокоївсь тихо,
На трону два метри взяв землі.

II

Тут лежить, забувши всю рідню,
Той, що жив на п'ятій авеню.

Дні прожив продажні і тривожні,
Палицю носив немов дитя,
У чужі валізи ліз в таможні,
Робітниче нівечив життя.

Поліцейський наглядач — бідака,
Сам не чоловік, а більш — собака.

Ненавидів він людей у праці,
Поліцаїв змінював з постів,
Проти робітничих демонстрацій
Сам стріляв і у свисток свистів.

Досвистівсь до того, що вояку
Підняли, — він луснув з переляку.

І лежить під камнем нелюдим,
І свистить чортополох над ним.

III

Тут лежить, де сивіє валун,
Не великий, а малий шпигун.

Пробивавсь на демонстрацій гули,
В комуніста під вікном маячив.
Тільки, щоб його ніде не чули,
Тільки, щоб його ніхто не бачив.

Негрів двох, що «Полюшко» співали,
Про свободу мріяли крилату,—
Назирцем провів через квартали,
Ну, а потім ще провів на страту.

А шуміло місто незаснуле,—
Очі на людей вночі їжачив,
Тільки, щоб його ніде не чули,
Тільки, щоб його ніхто не бачив.

За студента, страченого в квітні,
Не сплатили гроші без поштивості.
Вмер шпигун, стоявши в підворотні,
Від такої, бач, несправедливості.

І над ним в кущі сова ночує,
Та валун могильне місце значить.
І тепер ніхто його не чує,
І тепер ніхто його не бачить!

IV

Тут лежить... Але ми скажемо згодом.
Той лежить, що воював з народом.

Що строчив накази в злу годину,
Сам було не їсть і не засне,
Щоб народ, неначе в домовину,
В підневілля кинути тісне.

Вхід і вихід мав у Білім Домі,
І кривив обличчя зле й пісне,

Щоб робітника в труді, в утомі,
В підневілля кинути тісне.

Чи сенатор він — того не знаю,
Тільки там, де правди клич кресне,
Він людей Європи і Китаю
В підневілля хтів гонить тісне.

Воював висоти і широти.
Світ говорить: — Ні! А він — напроти.

Світ людський шукає щастя дні...
Світ говорить: — Так! А в нього — ні.

Почорнів од зла одної днини
І помер у католицький піст.
Широта тісної домовини
Ну, якраз прийшлась йому на зріст!

V

Тут же лежить той, що працею звольною
Гнав шахтаря в світанкові гудки,
Що володів золотою копальнею
В Тімменсі — місті, де є рудники.

А робітниць оббирав до пілочки,
А безробітним плював у лице.
Ще він любив з золотої тарілочки
Ротом беззубим чавкати м'ясце.

Потом і кров'ю багрив труди
Для золотої своєї руди.

Жадібне серце відчувши у втомі,
Вмер серед ночі в розпусному домі.

І поховали осінньою дниною,
Сунули в яму, видать, без труда.
Гріб завалили жовтою глиною,
Хоч воно, звичайно, не золота руда!

Досить про цих, що лежать під камінням,
Час їх зітре, але в наші роки
Світ не застелено синь-безгомінням,
В мертвих у світі ще є двійники.

Це вони тітовців водять землею,
Зради й шпигунства сплітаючи сіль,
Це вони брешуть на Асамблеї,
Там, де Вишинський за правду стоїть.

Злоби і жовчі налиті до краю,
В підлих ділах не спинившись ніде,
Зброю і танки везуть до Китаю
Проти дивізій Мао й Чжу Де.

Бачачи край мій і землі багаті,
В темних ночах все бредуть назирці,
Світом, братерством народним прокляті,
Вже не живі, а звичайні мерці.

Сонце і цвіт заважа їм на вітті,
Хліб вони труять і топлять в ріці.
Так доживають в двадцятім столітті
Капіталізму холодні мерці.

ПІСНЯ ПРО СТЯГ

Шили прапора вночі,
Гаптували при свічі,
Щоб не знали в шахті темній
Люті й злі наглядачі.

Молот вишили сталевий,
Щоб в ковадло задзвеніти,
Щоб росли в своїх заводах
Вільні внуки, вільні діти.

Малювали серп із криці
І сміялися щасливі,
Щоб ходив він по пшениці
На американській ниві.

І древно зробили з клена,
Й полотно принесли друзі,
Щоб шуміла юнь зелена,
Як в Радянському Союзі.

І сиділи до зорі,
Не скажу в яким дворі,

Щоб поліція не знала,
Тільки знали шахтарі.

Шили прапора вночі,
Гаптували при свічі,
Щоб не знали в шахті темній
Люті й злі наглядачі.

ПІСНЯ МАТЕРІ

Було це біля дому,
Ще тільки схід яснів,
У Гарлемі тісному,
Де мати жде синів.
Двох кучерявих, запальних,
Двох білозубих, молодих,
Де мати жде синів.

Один був у Європі,
У танковім бою,
В розбитому окопі
Кончину стрів свою.
І написать додому
Не встиг, коли горів.
У Гарлемі тісному
Ще мати жде синів
Двох кучерявих, запальних,
Двох білозубих, молодих,
Ще мати жде синів.

А другий — комуністом
Шукав свої права.
У полі, в полі чистім,
Вже не шумить трава.

Отут же він кри згубі
Гукав свої кличі,
На міднолистім дубі
Лінчований вночі.

А мати біля дому
Багато довгих днів
У Гарлемі тісному
Все вигляда синів.

Двох кучерявих, запальних,
Двох білозубих, молодих,
Ще мати жде синів...

Це було в погожій році,
В мене вперше на віку.
На Гудзоновій затоці,
На чужім материку.

Йшли й співали люди праці
І здіймали догори
В грізнім гулі демонстрацій
Робітничі прапори.

Матері ішли і діти,
І білявеньке дівча
Розсипало сині квіти
Із батьківського плеча.

Плюскотіли в берег води
В промінцях полум'яних,
Навіть статуя Свободи
Задивилася на них.

І пісням кінця немає,
Так ішли б аж доки й ніч.
Та в машинах поліцаї
Раптом вирнули навстріч.

Щоб дорогу перетяти,
Щоб погнатися в погонь...
Загриміли автомати...
Знов огонь і знов огонь!

Закричали сиві й діти,
І білявеньке дівча
У криваві впало квіти
Із батьківського плеча...

Це було у чорнім році
В мене вперше на віку,
На Гудзоновій затоці,
На чужім материку.

ПІСЕНЬКА ПРО ЛОНІ

Як ішла війна в розгоні
Чорною стіною,
Споминай за мене, Лоні,
Не печалься мною.
 Заплети русяві коси,
 Хоч в очах — не роси...

Транспортери, наче коні,
Нас везли до бою,
Споминай за мене, Лоні,
Не печалься мною,
 Доглядай малого сина,
 Буде інша днина.

В Віндзорі, в тюрмі-полоні,
Ніччю я тьмяною.
Споминай за мене, Лоні,
Не печалься мною.
 Доглядай маленьку дочку,
 Ту, що в сповиточку,

Будуть ще бої червоні
Правдою одною,

Ти підеш тоді зі мною,
Ти підеш зі мною,
Споминай за мене, Лоні,
Не печалься мною!

В ЛІФТІ

Ліфт піднімає нас догори
В ранки і в півдні, і в вечори.

В ліфті не світло, але й не тьмянко,
Йдеш у гостиницю — в ліфт потрап.
Стріне привітно стара негритянка,
В неї робота все давн і ап*.
Має старенька немало діла
З ранку до ночі і знов до зорі,
Вже й на роботі тій посивіла,
Все вона знизу, а інші вгорі.

Наче по ліфту життя проходить,
Руки стомились, в мозолях старі,
Інший хтось п'є, і живе, й верховодить,
Все вона знизу, а інші вгорі.

В ліфтовій клітці свої звичаї,
Містер до них із дитинства привик:
Біла ліфтерша — він шляпу знімає,
Чорна ліфтерша — стоїть, як бик.

* Д а в н -- донизу, а п — вгору

Шляпу ще глибше натягне на вуха.
Топчеться важко, немов на огні,
Наче його допікає задуха.
З ними у ліфті їхать мені.

Їх до десятка зайшло в кабину,
Морди, як ростбіф, з-під сірих шляп,
Чорна ліфтерша веде машину
Вгору і вгору, все ап та ап.

Всі одвернулись од чорної — білі,
Топчуться важко бики здичавілі,
Не шахтарі, їм тут їхать не мода,
Не трударі, — все банкірська порода.

Ні, мене іншому вчила мати
Хлопчиком, певне, в юнацькій порі,
Перед старішими шапку знімати,
Щиро вклонялись, де є матері,

Поцілувати натруджену руку,
Білу, чи чорну, немає біди,
За материнську несказанну муку,
За материнські великі труди.

Тільки б, можливо, як виняток в світі,
Не поклонився б я матері тій,
Що породила цих лютих і ситих,
Сірих — під шляпами — в злобі своїй!

В ліфті не світло, але й не тьмянко,
Я капелюха здіймаю один,
Низько вклоняюсь тобі, негритянко,
Так, як вклоняється матері син.

За мозолі твої чесні і чисті,
І за усмішку болючу, як звих,
І за синів чотирьох — комуністів,
За полінчованих і за живих.

Як їй сльоза заблищала з журбою!
Зашепотіли, міняючи тон,
Гангстери-містери поміж собою:
— Совет Юніон? *
— Совет Юніон!

Ліфт вже донизу пішов у ту пору,
А негритянці здалося на мить:
Тільки угору, і вгору, і вгору
В щасті своєму вона летить.

* Совет Юніон — Радянський Союз.

МАЯКОВСЬКИЙ В АМЕРИЦІ

За крутою хвилею, за океаном,
Задимлене сонце в хмарах тече,
Ходить він зі мною раннім-раном,
Положивши руку мені на плече.

По мосту по бруклінським, по Бродвею,
Біля хмарочосів кроком, як сталь,
Негритянську вулицю вгледить —
і над нею
Теплими очима дивиться вдаль.

В чорному Гарлемі діти-негритята
Знають його посмішку й ласку руки,
Ходять біля нього і просять на свято
Докери, вантажники, робітники.

Він заводить з ними гарячу розмову,
Як би то їм правду вірніш знайти,
І разом знаходять правдиве слово,
І здається,— рідні вони брати.

І від того слова в нью-йоркському світі
Клевета і злоба кричать навспішки,
Хмуряться банкіри на Уолл-стріті,
З золотом ховаючи чорні мішки.

І свистить по вулицях вітер московський,
Гнівом революцій видзвонює брук.
Здрастуй, мій учителю!
Здрастуй, Маяковський!
У мільйоннім потиску робітничих рук!

Там, за океаном, як вилита з криці,
Плеще твоя мова у братстві труда,
Кожне твоє слово родить блискавиці,
Громом Батьківщини — твоя хода.

ХЛІВ

Я бачив хліб, що містери їдять,
Коли в кафе, сп'янілі вніч, сидять.

Той хліб був білий, прісний, без ваги,
Та й без смаку, а стисни у долоні,
І він, мов квітка в передсмертнім сконі,
Ні пахощів не має, ні снаги.

Немає в ньому пахощів пшениці,
Ні рос рясних, важких, неначе мідь,
Ні кольору вечірньої зірниці,
Що в колосках мов райдуга стоїть.

Чому ж така зневага до зерна?
Його зсушили, мов живу істоту,
Не хоче містер знати крові й поту,
Що в хлібі тім як спогад вирина.

Його ростив на фермі робітник,
Не знав числа важким своїм турботам,
І все віддав із кров'ю, слізьми, потом,
За центи, й сам — від голоду поник.

І от, із хліба висушили піт,
І кров людську, і сонця ясний цвіт,
І вітру подих, і зірниці свіжі,
Щоб не тривожить містерів при їжі!

Вони їдять і п'ють, неситі й злі,
Тугі сигари курять наслідок,
А хліб лежить на чорному столі,
Страшної кривди неблаганний свідок.

**ПШЕНИЦЯ
НА АМЕРИКАНСЬКОМУ ПОЛІ**

Ти ростеш і жовтієш,
І колос вигониш поволі,
Із обніжками акри
Тобі заважають у полі.

Є на світі країна,
Де інші простори врожайні,
Без обніжків і меж
Соковища несуть живодайні.

Ти ростеш і жовтієш,
І фермер убогий і впертий
Все тремтить над тобою,
Щоб з голоду взимку не вмерти.

Є на світі країна,
Де інші роздолля і ріки,
Де в колгоспній коморі
Пшеницею повні засіки.

Ти ростеш і жовтієш,
А потім, неначе у крагер,

Мільярдами зерен
Злягаєш в чужий елеватор.

Ну, а потім на дно океанське
Тебе висипають поволі,
Щоб із голоду мерли
Оті, що нужденні і голі.

І гниєш ти, барвиста,
Тебе засипає намулом,
Щоб не бачила сонця,
Не зналася з вітровим гулом.

Щоб не бачила страйків,
Забула робочого кличі,
Не лягла, як хлібина,
На бідні столи робітничі.

А в цей час на землі,
Там, де інші цвітуть небокраї,
На столи робітничі
Лягають важкі короваї.

Весілля, як громи,
Перекочують бубни по селах,
Гармоністи колоссям
Заквітчують друзів веселих.

На крилі Мавзолею
Наш вождь, у посмішці іскристій,
Заплітає у герб
Колоски молоді й золотисті!

В ЗАОКЕАНСЬКІЙ СТОРОНІ

В заокеанській стороні,
Де довелось бувать мені,
Я бачив небо вересневе
В холодних тучах. Даль морів,
Огнів рясних похмуре мево,
І крик, і тишу вечорів,
І паровоза гук печальний
Ще в душу просить ся мою,
І парус милий, парус дальній,
Самотній, в ночі на краю.

В заокеанській стороні,
Де гостювать прийшлось мені.

Мене там друзі прийняли,
Посадовили за столи,
Вгощали джином, хлібом-сіллю,
Слова — навпіл, серця — навпіл,
Неначе в нас, де на весіллі
Сідають люди всі за стіл.

Отак ми тут думки пекучі
Снували в радісні слова,

Про Сталінград, Дніпро і кручі,
Де зникла хмара грозова
Війни тяжкої.

З-поміж них,
Між друзів добрих і ясних,
Бриніла шана й тиха згода,
Але у них, не при столі,
Були й такі, що в час негоди,
Від злості згорблені, малі,
Мене б труїли тут в отруті,
Отрутою споїли б люті,
І розп'яли б.

І на огні
Четвертували б в злу годину,
За ту Радянську Батьківщину,
За братства доброго родину,
Що найдорожча є мені.

За те, що друзі на мечі
Фашистів кидали в могили
І кров'ю вражою кропили
Шляхи на Одері вночі;
За молодий вишневий сад,
За честь і згоду, й добру славу,
За нашу мрію нелукаву,
За Київ мій і Сталінград,
Та, бач, не сміють!

Добре те,
Що Батьківщина знов цвіте,
Що наші коні на припоні
Стоять готові на випадок,
І прапори, як жар червоні,
Колишуть Ельбу і Дунай.

Що темні ночі й сиві круки
Не перетнули нам шляхи,
Що не стомились наші руки,
Не спопеліли порохи...

Що гомонять мої Карпати
І над Дніпром Дівич-гора,
І що ночами рідна мати
Сльози тайком не витира!

Це все згадалося мені
В заокеанській стороні,
У місті Сатборі, в Канаді,
Прощай же, Сатборі, прощай,
Я повернуся в рідний край,
А ти свій гнів збери у зладі,
Неначе блискавиці з хмар,
І по фашистських гніздах лютих,
Снагою рук своїх розкутих,
Тим гнівом-молотом удар!

ПТИЦЯ

Вже листопада днина біла
Хилилась памороззю віт,
Вона останньою летіла
З Вітчизни милої у світ.

По сивім, тихім небокраю,
Над сяйвом міста і села,
Куди пташину рідну зграю
Судьба у вирій повела.

Вона знялась, не знаю звідки,
Над гомін піль, над тиш криниць,
І двоє крил, як злотні злитки,
Лисніли золотом пшениць.

І гук мостів, і шумний колос,
І паровозів грім — луна,
І дзвін заліза птиці в голос
Заплівся, як жива струна.

А вже, як висягнула хмари
І крила ніс вітрів потік,—
Уральських домен всі пожари
В очах відбилися навек.

Ї де їй сісти, в пил припалій,
Куди несе її снага?
Чужих Америк чи Австралій
Нудна зав'южена юга,

Чужих дощів блакитні стіни,
Індійських райдуг світла нить,
Сухі пустелі Палестіни
Її не в силі полонить.

Бо їй в очах живі, мов свідки,
Горять,— шукай шляху по них,—
Полтавських піль пшеничні злитки,
Палання домен дорогих!

* * *

Як проводжала в далеч
(Спогад нехай майне),
То обняла рукою
І пригорнула мене.

Скільки доріг я значив,
Скільки долин пересік,
Я на руці тій бачив
Жили блакитних рік:
Волзькі високі хвилі,
Дону золотисту ринь,
Десен заплави милі
І подніпровську синь.

Як проводжала в ночі
В землі чужі й тісні,
Я задивився в очі,
В зорі твої ясні.
Бачив у них я зблизьку,
Наче узор-самоцвіт,—
Домен гарячі блиски,
Білих черешень цвіт.

Як цілувала востанне,
Як провела по сліду,—

Чув я запах світання,
Подих гречок в меду.

А як сказала слово,
Більше й не треба слів,—
Защебетала діброва
Тисяччю солов'їв.

І на гранітний берег,
Вийшовши в чужині,
Там між чужих Америк
Снилася ти мені.

Там, де бідак ще плаче,
Я подружився з ним,
Зором твоїм гарячим,
Словом твоїм ясним.

Там, де важке світання
Неграм несе біду,
Я твоє ніс дихання
З цвітом гречок в меду.

Де обривались жили
Чорних доріг в п'їтьму,—
Зорі твої світили
Синові твоєму.

Що вже та даль океанська —
Ти ж при мені без сна,
Земле моя радянська,
Мати моя ясна!

ЗЕМЛЯ МОЯ

Ти лежиш у цвітінні, у клекоті дальніх доріг,
Поїздами гудеш,— скільки бачить очима я зміг.

Як весною — красна, як у літі — пшениці моря,
А погожої осені — плід достига, мов зоря.

А в зимові буранища, в шторми кошлатих
Зігриваєш серця, до майбутніх ведеш берегів,
снігів,—

Земле рідна моя, ти краса і яса громова,
Ти, війною опалена, встала безсмертна й жива.

Ти віттями наливана,
Немов картина писана,
Стогроззями умивана,
Колоссями колисана;

Між тучами не хмурена,
Немов з заліза кована,
Журбою не зажурена,
Ще й сонцем обцілована,

Ще й ріками-потоками,
Поміж містами й горами

З Кремлівськими високими
Немеркнучими зорями!

А лежала у згарищі, в чорнім пожарі війни,
Жовтий колос зів'ялий підводили вірні сини,

Плід налитий, рожевий під бомбами тлів у пилу,
І долини просили водиці хоч краплю малу,

І міста в пожарині, і камінь в огні блискавиць,
І хилились тополі над дзеркалом наших
криниць,

І під вражими танками стрілами билась трава,
Тільки ж ти не схилилась, безсмертна і вічно
жива!

Ти підводила з попелу яблуні пружні гілки,
Посилала синів своїх в сталінські вірні полки,

Годувала їх соком і хлібом з роздолиць ясних,
Цілувала їх щиро й по мертвих ридала по них,

І озброєна грізно, ішла до Берліна, як грім,
Під червоним знаменом, під ленінським стягом
своїм.

І осіяна славою,
Могутньою відвагою,
Здружилася з Варшавою,
Збраталася із Прагою,

І відомстивши катові,
Фашизму вбивши унію,
Мости кладеш, як братові,
В Болгарію, в Румунію,

Підперши небо танками,
Ізнову під зірницею,
Рожевієш світанками,
Хлюпочешся пшеницею.

І нема тобі краю — із міст до дзвінких емтеес,
І твою височінь лиш черкають намети небес,

Руки щирі твої — скільки скарбів народу дали,
І цілують уста твої синь-чорноморські вали.

Отака ти у мене плодюча між зоряних піль,
Де виводить Посмітний свою працьовиту
артіль,

Де Ангеліна Паша вночі огляда трактори,
Де стрічає Озерний врожайні свої вечори,

Наче мати стоїш, все пильнуєш колгоспні краї,
Щоб не лізли з Америки воен страшні палії,
Не топтали твій цвіт, не затьмили димовищем
зір,

Ні бродвейський фашист, ні англійський
зажерний банкір.

Вся віттями наливана,
Немов картина писана,
Земля моя, красо моя,
Колоссями колисана.

Між тучами не хмурена,
Немов з заліза кована,

Земля моя, красо моя,
Вся сонцем обцілована.

Ще й ріками-потоками,
Поміж містами й горами,
З Кремлівськими високими
Немеркнучими зорями!

ПЕРШОТРАВНЕВА ПІСНЯ

Ти пройди поля Європи, обдивись круті дороги,
Де квартали робітничі повні гніву і тривоги.
Де на грецьких сивих кручах б'ються мужнії
солдати
З монархістами в двобою, прагнуть правди і
розплати.
Де конгрес бажає миру,— там слова, як гострі
леза,
Де в Парижі встали друзі Арагона і Тореза.

Розливайся, Май,
Буйно, як Дунай,
Над радянським вольним світом
Прапор піднімай!

Ти лети, як гнів крилатий, там, де туч густа
запона,
Де в тумані піднялися білі кручі Альбіона.
Там на Заході магнати хочуть крові, хочуть бою,
Щоб міста палити й села із фашистською
юрбою,
Там прикрили по ангарах таємничі бомби-тонни,
У Севільї і в Мадриді душолюбні бастіони.

Розливайся, Май,
Буйно, як Дунай,
Над радянським вольним світом
Прапор піднімай!

Пролети гарячим вітром океанські кілометри,
Над Гудзонову затоку, над Чікаго темні нетрі,
Де щити куються танкам, лється сталь війни
у горні,
Де лінчують негра білі, люди білі — душі чорні!

Розливайся, Май,
Буйно, як Дунай.
Над радянським вольним світом
Прапор піднімай!

Пролітай, червоний Маю, океанську даль
безкраю,
До Америки трудящих я любові не ховаю.
Щоб вони боролись в гніві, непідкупні
та завзяті,
Щоб із Готвальдом дружили, побраталися
з Тольятті.

Розливайся, Май,
Буйно, як Дунай,
Над радянським вольним світом
Прапор піднімай!
Ти лети, червоний Маю, над китайським
бідним краєм,
Де Чжу Де проходить з військом в славній
битві під Шанхаєм,
Там кулі його вітають, кожна нивка й бідна
хата,

Там заскиглили побиті Чан Кай-ші і
чанкайшата.
І від сходу аж на захід, і від заходу до сходу,
Обнялись робочі руки на святу братерську
згоду.

Розливайся, Май,
Буйно, як Дунай,
Над радянським вольним світом
Прапор піднімай!

ВЕЧІР У КОЛГОСПІ

Постояв день в блакитному зеніті
І ліг за обрій, стомлений трудар.
Ще віддають мотори дух і жар
Пухкій ріллі, ще борозни, нагріті

Трудом і сонцем, дихають масні.
Бригади в клубі сіли дружним колом,
Дідам, дівчатам, хлопцям смаглочолим,
Ці стіни клубу, мабуть, затісні.

І стугонить од ніг підлога давня,
А людям що? — Зійшлись за много днів,
Ім дай сюди симфоній дужих травня,
Моторів клекіт, плескіт ячменів,
Підвісь у стелю зір ясні кружала,
Стели світанків сині килими,
Щоб травень сам чоломкався з людьми
І тиха ніч від радості дрижала.

Веселе світло бризкає,
Те всякий помічає,
Механік із «Паризької»
Електрику включає.

Такий він,— що вирішує? —
Маленький чоловічок,
А лампочки підвішує
Не менш на двісті свічок!

І пісеньки висвистує
Сердечної такої,
Такої трактористої,
На три лади тонкої...

І штепселі він трогає,
Мовляв, само собою,
Що діти з осторогою
За ним біжать юрбою.

І погляд сміхом бризкає,
Не знаю, в скільки свічок,
Механік із «Паризької»,
Маленький чоловічок.

Втихають люди сидячи,
Нема розмові злету,
Вітають доповідача
Із райпарткабінету.

— Як там Індія б'ється в гулі,
Обминаючи гніт з душі,
— Як замучені бідні кулі
Йдуть війною на Чан Кай-ші.
— І чиї там військові бази є,
Хто висмоктує кров і піт?
— Чи робочі в далекій Азії
Знають правду про Уолл-стріт?
— Як палає гнів над могилами,

Як то в Греції йдуть бої?
— Що ж: з франкістськими
заправилами
П'ють заморські пани чаї?

— Розкажи, все нам знати варто,
Бо тепер не такі дні!
І приносять із школи карту,
Тихо вішають на стіні.

По тій карті учили змалечку,
Як земля свій шукає шлях.
Доповідача біла паличка
Поповзла по материках.

З Вашингтона в англійські нетрі,
Через урвища кремньові,
Крізь пустелі і кілометри,
Аж до грецьких долин в крові.

Через Тібр і сумну Луару,
Із Стамбула і на Шанхай,
Біла паличко, ти — з пожару
Наче вихоплена — палай!

Он діди — не проронять слова,
Он — у гніві фронтовики,
Он зітхнула вдова, ланкова,
І заплакала б, — не з руки...

І вбирають серця незримо
Всі події, надії, біль,
І обводить весь світ очима
Працьовита наша артіль.

Доповідач не мрію-казку,
Суть життя викладає він,
Повертає свою указку
До високих Кремлівських стін.

Звідки Сталін нас бачить в спілці,
Звідки сяє зір Ілліча.
І тоді устають артільці,
Як один,— плечем до плеча.

На труди і на бій готові,
Щирим серцем за них клянусь,
І співають слова грозові
Про велику Радянську Русь!

Як збулася надія давня,
Погуторити є в них час.
Опівночі, під Перше травня
На землі, що родила нас.

ПАЛІЄВІ ВІЙНИ

Од чорних вибухів війни
Ще снять пожарами сини.

Ми не забули вирви вперті
І ржавих мін важке виття,
А крижане дихання смерті
Не спинить нашого життя.
Воно встає вогнем, травою,
Литвом розжеврених печей,
І в сяйві літньому ночей
Дощів ходюю грозовою,—
На людське щастя, на труди,
На молоді мої сади,
У крутобоких і доспілих
Рожевих яблуках.

Та я
Не сплю ночами, і сім'я
Мого народу в діях смілих
Труда, любові й правоти
Не спить і дивиться в світи.

Бо ллються танкові щити
В цехах чужих, за океаном,

І тліють порохом-туманом
На картах креслені fronti.

Тебе зустрів я на Бродвеї,
Мій лютий вороже, в ті дні,
Коли фашизму злі пігмеї
Європу корчили в огні.
Коли Україна і Росія,—
Сім'я народів трудова,
Землі світила, як надія,
Як правди вісниця жива,
Коли брати мої у танках,
Чи з автоматами в руках
В пекучих падали світанках,
Несли свободу на шляхах,
При більшовицьких прапорах.

А ти? Ти бачив обеліски,
І пестив черево старе,
Вночі англійський жовтий віскі
Десь попивав у кабаре.

Ми здобували чесну славу,
Й на крок не рушивши назад,
Звільнили Прагу і Варшаву
І Будапешт, і той Белград.
І якщо плакали руїни
Від щастя й радості вночі,—
То ми несли їм переміни,
Щоб їх підвести на плечі.
А ти? А ти — в бенгальським світлі,
В рекламах осяйних вітрин,
Плакав надії нерозквітлі,
Нам пророкуючи загин.

Ї матері, крізь біль і муки,
В ясних сподіванках своїх,
Малих дітей нам клали в руки,
Щоб ми порятували їх.

А ти? А ти який одбуток
Приніс на фронт, у жар заграв?
Вночі, споївши проституток,
Фокстрот і танго танцював.

Ми хліб ділили в дні суворі,
По-братськи — пайками на трьох.

А ти — топив пшеницю в морі,
Складав добро у темний льох.
У сейфах долари поволі
Ховав, жирів, як злий павук.
А ми бинтів шукали в полі,
Щоб власну кров зітерти з рук.

Ми пробивались в темі негоди,
Як правди й совісті сини,
А ти — при статуї Свободи
Кував неволі кайдани,
Мій лютий вороже! З тобою
Я не шукаю правоти,
Ти хочеш знов на поле бою
Посунуть танкові щити.

Щоб знову Київ мій в руїнах,
Смоленськ і гордий Сталінград,
В високих вікнах, білих стінах,
Вдихав отруйний, чорний чад;

Щоб діти в Відні і в Варшаві
Сивіли від пожеж і мук,
Дівчата тихі та ласкаві
Лягали трупами на брук.

Ти, певне, хочеш в людським горі
Хлептать не воду,— кров із рік,
Згасить ясні Кремлівські зорі,
Яким не згаснути вовік!

Мій лютий вороже, у жовчі,
В підступних змовах, у злобі
Ти не сховаєш ікла вовчі,
Подобу Гітлера в собі.

І не виходь на прю зі мною,
Фашизму чорний лиховод,
Я вічний правдою одною,
Ти — кат людський, а я — народ.
Ти — вісник горя й лихоліття,
І смерть жахтить в твоім лиці,
А я — в майбутні йду століття,
Піднявши землю на руці!

Мої знамена сяють в сонці,
І не страшний твій крик війни,
Де комунізму оборонці,
Де вірні Партії сини.

ВЕСНА ЦЬОГО РОКУ

Починається ручаями
Від ясних малинових зір,
Між лугами та між гаями,
Між високих Карпатських гір.

Наливає річки до краю,
Будить пагілля золоте,
З Волги, з Дону, із-за Дунаю,
Вже на синіх морях цвіте.

Промінцем на кленових лавах,
Хмар ескадрами в небесах,
По ірпінських іде заплавах,
По смоленських густих лісах.

Мов жар-птиця червонопера,
В школу діток веде селом,
І на галстук до піонера
Червонястим спада крилом.

Перший проліс розплющив око,
Перший жайвір у вись злетів,
Перший дуб над своїм потоком
Голубами затуркотів.

Коліхає колгоспним вруном
Сизо-зелено далина.
І могутнім моторним лунам
Віддається її луна.

Грає зайчиками в автолі,
В проводах із кінця в кінець,
І на руки дівочі в полі
Перший сонячний ліг смаглець.

В кондиційнім зерні умитім
Оживає весняний спів,
І звисають блакитні ниті
На губах в молодих корів.

Перший трактор заводить ручка,
Перша в кузні дзвенить деталь,
Перші борозни, гінко й рвучко,
Потекли в березневу даль.

А вона, у труді невтомна,
По залізній іде ріці,
Запорізькі гарячі домни
Розмальовує в багреці,

З ливарями-товаришами,
Повна запалу і снаги,
Розливає литво ковшами
На мотори і на плуги.

І в Москві, на дзвінкім просторі,
Як і личить моїй весні,
Підіймає Кремлівські зорі —
Комунізму цвіти ясні.

Потім мчиться над берегами,
У нью-йоркські важкі порти,
Розмовляти із ворогами
Словом гніву і правоти.

Бліднуть з ляку банкіри хмурі,
Як зачують весни політ,
То громи її, наче бурі,
Потрясають їх чорний світ!

 Поэмы

ПРОМЕТЕЙ

Як зараз бачу: з-за ріки —
Дві кручі, наче маяки;
Одна зелена, чорна друга,
Чи літне сонце, чи зав'юга,
Вони стоять собі віки.

На чорній кручі чорний дуб,
Як добрий воїн-вітролюб,
Весь посмаглий, обгорілий,
Стоїть на кручі потемнілий,
Кому б сказати все? Кому б?

А тиха пристань ожива:
В артілях виспіли жнива,
Вантажать динь багряні кулі,
І кавуни лежать поснулі,
За човном човен підплива.

Од цигарок снується дим,
І пахне житом молодим,
І рибним виловом багатим,
Сухим засмоленим канатом,
І тютюном, як спирт, міцним.

Чому ж та круча нависа?
Чому лиш чебер та роса
Лежать на схилі одиноко,
І стовбур спалений високо,
Як меч, ввігнався в небеса?

I

Отож на пристані, як сон
Зморив, узяв собі в полон
Артіль вантажників, і тиша,
Замків закованих міцніша,
Лягла на кручі й на затон,

П'ятірка сивих плотарів
Сиділа в тінях яворів.
Варили кашу на триніжку,
А молодий «козячу ніжку»
Смоктав і річ сповага вів.

Я теж підсів до них... «Тоді
Дощі пройшли, і на воді
Ще хвилі в'юнились, ще зорі
Стояли тихі та прозорі,
Як перші маки молоді,

Ще вечір спав в очеретах
І полохливий мокрий птах
Шукав гнізда. Об тій годині
Знайшли їх трьох в оцій долині:
Один юнак, а два — в літах.

Знайшов їх хлопчик із села,
Із нашого. Смертельна мла

Ще молодого не зв'ялила,
А двох, старіших, обпалила,
Холодні очі сповила.

Вони уткнулися в пісок,
Немов заснули на часок
І землю гріли під собою,—
Шматок землі, одбитий з бою,
Плацдарм — на метр, а чи на крок.

То добре — німців ні душі.
Шумлять пошерхлі комиші.
Бійців тих два, прийнявши муку,
Плече в плече, рука на руку,
Лежать. Видать, товариші.

А третій попросив води,
Хлопчині каже: — Підведи,
Я ще живий, підходь-но ближче.—
Його сховали на горище,
І ранок змів його сліди.

То був юнак не з ближніх міст.
Чи комсомолец, комуніст,—
Людина наша. Був солдатом
Хорошим, видно. Мов за братом
За ним дивились. Падолист

Іще не вийшов із дібров,
Ще жовтень літа не зборов.
І в ті години ясні й гожі
Юнак вже зводивсь на сторожі,
Відчув живу, гарячу кров.

Кажу, він був не з ближніх сіл,
А десь з Смоленщини, де стіл,
І хата, й люди — всім привітні,
Зайди у лютому, чи в квітні,
То хліб і сіль — завжди навпіл.

І в нас і в них — цвіте в маю.
Жита одні, в однім краю,
А вечорами — хлопців гулі,
А влітку в них такі ж зозулі
Кують в дубовому гаю.

Дніпро із їхніх шум-борів
Тече до нас. А в матерів
Такі ж смугляві, чесні руки,
А в довгі дні боїв і муки
І їхній край, як наш горів...

Отож у темінь зореву
На в'ялу, скошену траву
Його поклали у стодолі,
Забинтували груди кволі,
— Нічого, каже, оживу.—

Неначе з тяжкого труда,
В пилу сорочка — аж руда.
А він хазяйці: — Що там, мати?
Смертям двом, каже, не бувати,
Одну ж обдурим, не біда.—

Сусід одежину дає:
— Свое зніми, бери моє,
Ось, ось-бо німці будуть скоро.—
Він гляне скупю і суворо:
— Ні, каже, буду вже як є...—

Лежить — в пілоточці своїй,
У гімнастърці польовій,
З кишені вийняв білу хустку,
Неначе їхав у відпустку,—
Затримавсь на передовій.

П'янить ромашкою трава,
І він неначе у жнива
Приліг спочить, сказати слово,
А тільки рана випадково
Йому дихання забива.

Заснув. І сниться сон. Як тінь,
Все метучи у пил і тлінь,
Виходить смерть, старенька сваха,
З мішком дорожнім костюмаха
Бреде між часу й поколінь.

А проти неї вітер-птаха,
Отой, що виріс у житах,
Що гне дуби, як буйні коні.
Питає смерть: — Боець на сконі?
Я з ним пограюсь попервах.

— Ні, не пограєшся, стара,—
Говорить вітер,— не пора.
Давай-но битися з тобою,
Як переможцем вийдеш з бою,
Кульгай, бери його з двора...

Як свисне щерблена коса,
Аж кров'ю бризнула роса,
А вітер: стій! — і вище в тучі,
Метнув на неї гори-кручі,
Аж захитались небеса.

Вона на нього — сліз потік,
Полки журби,— збирала ж вік!
А він — цвітінням, літнім громом,
Огнем любові, всім відомим,
Стару у піджилки підсік.

Та смерть сміється: — Братку, бре! —
За косу й знову за старе.
А він — снаги узяв між люди,
Гарячим щастям їй у груди,
Та смерть і щастя не бере.

Він — блискавицею до ніг,
Хлібами, плодом, все, що міг,
Зібрав. А смерть жує охоче,
А костомаха знай регоче,
Кульгає в двір — і на поріг.

І просить вітер у бійця:
— Постій зі мною до кінця.—
І людським серцем — в очі смерті,
Спалив, стоптав кістки потерті!
Ще є в людей такі серця!

Сміявсь юнак о другім дні:
— Це, каже, в роті по мені,
Мабуть, скучають.— Сни — на руку,
А за вікном земля од гуку
Тряслась і корчилась в війні.

Ви чули, як шумлять бори
 У вересневі вечори?
 І кожен вечір — у шоломі,
 В шинельці, в далі невідомі
 Несе багряні прапори.

Де він спочине на землі,
 Під курним небом, в ночі злі?
 А з ним за дальніми містами,
 За ріками і за мостами
 Курличуть мирні журавлі.

Бійцю polegшало, він міг
 Вже підвестися на поріг,
 Картоплю, зварену в «мундирах»,
 Вже їв, як є, в розмовах ширих
 Летів, як птиця, в даль доріг.

Він думав часто, що в полку
 В таку годину, в ніч таку
 Об нім забули. Про кончину
 Сам командир в сумну годину
 Промову висказав палку.

Що, може, на передовій
 Його шукав весь перший рій.
 Так де ж? І дощечку з зорею
 Йому зробили, й над землею
 Вона над іншим кличе в бій.

А він живий, дивись, живе!
 Чуття бринить легке й нове,

Ще день чи два — і він, нівроку,
Глибінь Дніпра ясну, широку
Не в човні,— сам перепливе.

За ним — до смертної межі
Німецькі кулі, як ножі,
А з ним услід — дніпровські бурі
І сміх радий, і дні понурі,
Й вітрів осінніх м'ятежі

Перепливають. Такі дива.
То буде радість, а слова
Самі поллються.— Як ти? Звідки?
А рани дві — важкі, як свідки,
Та ще в сивинах голова...

Чекай, це все в потоці мрій.
Заходить хлопчик, вірний твій
Товариш. Він тебе німого
Знайшов із матір'ю й до свого
Двора приніс. Живи. Радій.

— Ну, що там, хлопчику? Сідай.
— А що казати? Німцю край!
Година, бачите, сувора,
Не сплять учора й позавчора,
Гелгочуть, шепчуть. Що там — знай!

— Видать, капут? — Мабуть, капут!
Гармат наставили он тут,
За нашим садом, в огорожі,
Блукають тихо на сторожі,
Один другому: гут? — Не гут?

А щоб вас чорт узяв, сичі!
— І ще що бачив? — Що? Вночі
Вже осінь глянула до двору,
Мені б до школи в цюю пору,
Та школу замкнуто й ключі

Украли німці. А в ліску
Кленове листя по піску
Лежить багряною габою,
А черногузи між собою
Клекочуть на старім містку.

І ти Смоленщини поля
Згадав обкошені. Рілля
Біліє в бабинім тім літі,
Немов по всім широкім світі
Полотна білі простеля.

Калина в пурпурі, дуби,
На отчій хаті голуби
Злітають в синь, гармошка грає,
І так то грає,— серце крає,
Що вми,— а згадуї і люби!

Снується вечором легка,
Глибска й тиха, як ріка,
Забута пісня за пероном:
«Звезда полей над отчим домом
И матери моей рука...»

— Ах, світе вольний — грозовій,
Як я люблю тебе! В нічній
Осінній тиші хоч книжчину

Ти почитай мені, хлопчино,
Світи ліхтарик, хлопче мій!

— А що читати? Книг нема.
Тут за листівку — всім тюрма,
А ви про книгу. Де та книжка?
Хіба «Кобзар»? — В очах усмішка,
Побіг, руками обома

Несе. Сухий листок-папір
У книжці, видно, з давніх пір
Не раз почитаний, жовтавий,
А жар його, а поклик правий
Легкою мірою не мір.

І вже бреде сліпий кобзар,
І Гонта кличе на пожар,
Кавказькі гори в млу повиті,
Рясною кровію политі,
Чолом підводяться до хмар.

І Катерина півжива
Дитя в хуртечу сповива,
Сніги колишуться над нею,
Орел жадібний Прометею
Криваве серце розбива.

— То хто ж він був? — То був юнак,
Що в бога вкрав вогонь і знак
Того вогню приніс людині.
— Читай-но далі.— Мерхлі тіні
В кутку хитаються, як мак.

— І бог убив його? — Ні, ні,
Скарав довічно, в єдині

Прикув до скелі, мов к порогу.
— То й що? — Він не скорився богу.
— Ото людина!..— Так одні

Собі удвох у пізній час
Щось гомонять. Ліхтар погас.
Вони вже сплять ополуночі,
І Прометея зорні очі
Їм в сні ввижаються не раз.

III

Облава німців по дворах,
Як та чума ходила. Жах
Німий, холодний, до світанку
Гримів прикладами на ганку,
Стріляв, свистів, палив у прах.

Повзли машини по шляху,
Стерню збиваючи суху,
Веселий півень на загаті
Мовчав, кричали діти в хаті
В тривожну ніч, у ніч глуху.

Ворота впали, од воріт
Сліди підкованих чобіт,
Чужих чобіт, чужого слова.
І місяць в небі, як підкова,
Безумно котиться у світ.

Уже моргає ліхтарець,
Уже в стодолі, де боєць
Заснув,— стоять, як сірі круки,

Уже кричать, падають на руки:
— Ти звідкіля? Ти хто? — Кінець.

Коли ж виводили за двір,
Та на ворота впав твій зір,
На дві обірвані ворітні,
Здалося, звалені, самітні,
Вони шепочуть: нам повір,

Ми цю обійдемо біду.
Ми ще скрипітимем в ладу,
До нас колгоспник хліб везтимо,
Весілля бубнами густими
Стрічати буде молоду.

А ти приходь, як будеш жив,
До нас у гості після жнив,
І щоб твоє зраділо око,—
Ми так відчинимось широко,
Щоб ти й сучечка не вчепив!..

IV

Коли ж розвіявся туман,
Його з комірки на майдан
Вели з-під допиту на люди,
Можливо, хто жалом огуди
Роз'ятрив біль зажитих ран.

Як важко перші кроки йти!
На ланцюгах біжать хорти,
Дорогу нюхаючи, звірі,

І вартові мовчазно-сірі,
І офіцери — два кати.

Про що ти думаєш в цю мить?
Про те, що день твій одшумить,
Що згасне погляд на півслові?
Що, може, першої любові
Не дочекались, не допить?

Людських облич, можливо, жаль?
Чи неба літнього кришталь
З дубами й сонцем у долині
На серце ліг, як жар однині,
Як літ юнацьких тепла даль?..

Чи, може, смерті лютий крик
Ліг німотою на язик?
І ти прокляв і сонце й трави,
Вечірніх зір м'які заграви,
І все, до чого здавна звик?

Ні... Як же можна проклясти
Те, що живе в тобі для мсти,
Для воскресіння, як відбиток
Душі твоєї. Сонця злиток,
І правду, й гнів — тобі нести.

Тривожить інше: стане друг
Людей розпитувать навкруг,
Чи хто розкаже, як з собою
Не взяв зневіри я з журбою,
Не похиливсь од ран-недуг,

А чесно вмер. Від цих долин
Чи знайде воїн хоч один,

Чи занесе в смоленську хату
Про мене звістку скупувату,
Що не верне додому син,

Що з ним не стрінеться сім'я,
Чи мати знатиме моя,
Що інша мати в іншій домі
Мене доглянула в утомі,
Неначе син для неї я?..

Що інша мати при свічі
В'язала рану на плечі,
Поїла чаєм, з вишні соком,
А, одвернувшись, ненароком
Тихенько плакала вночі.

Ну, от і все. Б'є барабан.
Мовчить юрба. Завмер майдан.

Стоять жінки у три ряди,
Дівчата й згорблені діди,
І хлопчачки побіля тину
Злетілись, стихли на хвилину,
Почувши подихи біди.

А він — в пілотовці своїй,
У гімнастсьорці польовій,
В юхтових чоботях — напроти,
В очах ні крику, ні скорботи,
Таким ходив, мабуть, і в бій.

Лиш похилився раз, чи два...
Чи закрутилась голова?
Від рани стомленого тіла

Уся сорочка потемніла,
Вся поруділа,— не нова...

— Це ваш? — Це наш,— говорить дід.

— Це наш,— хлопчак за дідом вслід.

— Це наш,— дівча ступа охоче

І широко дивиться ув очі,

Щоб не хитнувся, не поблід.

Ідуть мовчазно ковалі,

А в хлопця руки в мозолі.

Він, може, теж коваль? І знову

Клепав би плуг, чи гнув підкову.

— Це наш,— і клоняться к землі.

А тесля — теслі: підійдім,

Він, може, теж возводив дім,

Сушив кленину в ночі літні,

Чи ставив тесані ворітні.

— Це наш,— ми клянемося на тім!

І матерів гірка любов

Підводить їх без перемов

До юнака, бо ясночолі

І їх сини воюють в полі.

— Це наш, ми кров дамо за кров!

І вже земля, піднявши цвіт,

Від круч, від поля, від воріт,

Уставши камнем і травою,

Вітрами й ніччю грозовою,

Кричить:— Це наш! Іду на звіт...

Ах, як він мить оцю зустрів!

Немов не дихав, не горів...

І тіло — так! Свое це тіло,
І сонце інше засвітило
У кронах чорних яворів.

І навіть сірі горобці
Здаються — срібні промінці,
Дівочі очі, карі й сині.
Він жив. Він житиме однині,
Ховай же муку на лиці!

— Це ваш? Ви брешете. Не ваш!
Чому ж у нього патронташ
І п'ять гранат знайшли в соломі?
Він ночував в чужому домі,
Він двічі ранений.— Він — наш!

— Ми з ним по-своєму. А вам
Я все сторицею віддам:
В теплушки всіх, гайда в дорогу,
Хати ж — з порога до порога
Спалю, стопчу — віддам чортам.

— Ну, як? Це ваш? Замовкли ви? —
Як лан колючої трави
Хитнулось, втихло. Тільки очі
Горять дідівські і дівочі,
І сльози в матері-вдови.

Боець підвівсь, як біль із ран,
Над цей осуджений майдан,
Побачив даль,— не теплий вирій,
Теплушок ряд у ночі сірій,
Світанку смертного туман.

В теплушках люди без води,
Оці хлоп'ята і діди,
Ці матері,— і в тебе ж мати,—
А ген за ними тліють хати,
Пожежі чорної сліди.

А кожен з них — сестра і брат.
Нащо їм холод ржавих ґрат?
Нащо їм сліз гіркі потоки?
І він вперед ступив два кроки:
— Стріляй! Розвідник я. Солдат.

V

Чотири ночі й довгі дні
Без сподівань, в самотині,
У кам'яній, як лід, комірці...
Лиш гострий окрик на повірці,
Лиш милі спогади одні.

Про що ті спогади? Про свій
Гвардійський полк і перший рій,
Про друзів лагідну розмову,
Про тиш дніпровську вечорову.
О, краю мій! Радянський мій!

І з тої злої тишини
Здавалось — друзі? — Ось вони,
Ідуть і падають в тривозі,
І вже в комірці на порозі
Пливуть понтони і човни.

Вже не підлога,— клекіт хвиль,
Крутих і сивих, мов ковиль,

І видно бою панораму.
Кленова гілка б'ється в раму,
Важка, як матері тужиль.

А по сухім календарю
Світанок вів свою зорю,
І день, пустивши буйні коні,
Ставав у хмарній оболоні
З високим вереснем на прю.

Яких думок, яких казок,
Яких-то спогадів разок
Ти нанизав у довгі ночі?
Надія в сні твої пророчі
Котила свій легкий візок.

У двері стукають: — Вставай! —
Надії край. Чеканню край.
Бери свої немудрі речі,
Вагу тортур бери на плечі...
То вітер свище? Ні, нагай.

Короткий день, короткий вік.
Кому він біль важкий зарік?
Кому розклав огонь на кручі?
То гомонить потік співуче?
Ні,— люди стали, як потік.

І барабани б'ють згори,
І вороння, як прапори
Жалоби чорної у хмарі.
Ті ж людські очі — сині, карі —
Чекають, просять: — Говори.

І провели його на шпиль,
Над рокотання юрб і хвиль,
Ремінням скручений при згубі,
Високо піднятий на дубі,
Живий, дививсь на сотні миль.

Он — білий парус з-за ріки
Пливе, як чайка, у віки,
Полів нескошених безмежжя,
Он — видно все Лівобережжя,
І рідні армії й полки.

Свої там хлопці на межі,
Нові зайнявши рубежі,
Ще не обралися клопоту.
Парторг зайшов у першу роту,
Чита газету в бліндажі,

А кашовар зварив обід.
Веде до кухні димний слід,
Листи доставили в траншею.
Земля повернеться, й над нею
Умитий день зійде без бід.

А в тебе ніч побіля ніг.
І що ти міг? І що не зміг?
Огонь сухими язиками
По чорнокор'ю, між гілками.
До рук, звиваючись, побіг.

...Юнацькі руки молоді,
Вам добре б тішитись в труді,
Тесать, копать, залізо б гнути,

Садити сад, зелені руги,
Плоти гонити по воді.

Кохання б в серце полилось —
Вам гладить золото волось,
Своє тепло — коханій дати.
Ви ще не вміли обнімати,
А воювати — довелось...

Огонь сяга тобі до віч,
Палає дуб в мільйони свіч
І сушить груди мука люта.
Ти руки звів — і трісли пута,
Реміння спалене із пліч.

Над зойк людей і даль узвиш
У димну ніч, у мертву тиш
Глибінь очей твоїх іскриться,
Ти не людина, — ти вже птиця
І не палаєш, а летиш.

Тріпоче серце: я люблю
У спразі, в радості, в жалю
Огнем напоєне до краю,
Горю, м'ятежне, не згораю
І не прошу, і не молю...

— Дивіться, люди, по мені
Устануть інші в пломені,
Ставайте й ви в трудні походи!
Не вип'ють прокляті заброди
Живущу кров мою. О ні! —

Уже не видно ні лиця,
Ні засмаглілих рук бійця.

Димить димовище під хмару
І дуб тріщить, ясний од жару,
Зотлілий з серцем до кінця.

Усухло вогнище, злягло.
Людей погнали у село,
А з ними йшли надії віщі...
Лише хлопчак на попелищі
Підвів засмучене чоло.

Десь журавлів пливли ключі,
А він, самотній, уночі,
Ще довго в вогнище дивився,
Не витримав і похилився
І впав на землю у плачі.

Жаркі вуглини підібрав
Для інших, радісних заграв,
Бо вже й йому сурмили ранки.
І серця стлілого останки
Зібрав, на груди приховав.

— Живіть мене теплом своїм,
Я понесу вас в кожен дім,
Щоб знов життя людське розквітло,
Чи ж ваше горде, яре світло
Не вмере, як одинокий грім?

— Ой, хлопчику, хороший мій,
Чому ти плачеш? Зрозумій,
У добре літо, в гошу весну
Я знову встану, я воскресну
Цвітком людських ясних надій...

Світало. Хлопці-плотарі
Вже підтягали якорі,
І дуб об тій ясній годині,
Як чорний меч на верховині,
Торкнувся білої зорі.

Мені здалося, що то я
Стою, горю, й душа моя,
Моя надія опівночі
Згоряє, б'ється і тріпоче,
Пливе, як неба течія,

Що вже я спалений стою
В тривожнім віці на краю
І людям серце простягаю.
Чи я живий, чи ні,— не знаю,
Не відаю і не таю!

І тільки спогад з далини,
Як рідні відгуки луни,
І тільки зорі над землею.
О, мій русявий Прометею,
Загублений в ночах війни!..

КОРЕЙСЬКА ПОЕМА

* * *

За хребтом крутим і голим
Ходить люте зло,
Над корейським збитим полем
Ворона крило.

І землі всихають соки
Зранку й з опівдня,
Чорне, сите і жорстоке
В'ється вороння.

Дзьоби жаром підсушило,
Знявшись на свинці.
Жовті ріки, наче жили,
В'ються у кривці.

Вилітав з гнізда-притону
Для корейських мук
З Уолл-стріту, з-над Гудзону
Хижий панський крук.

Їх проводжали оркестрів шуми,
Над Мічіганом гриміла мідь,

Ними вантажили темні трюми,
Що ж вам, солдати, на бій пливить.

Їм видавали пшоно й галети,
Віскі й патрони, й інші пайки.
Що ж вам, солдати, берить планету,
От і Корея якраз з руки.

Ну, а буває, що тріснуть кості,
Рана розірвана ляже в плечі,—
Байдуже! В Білому Домі гості
Вашу кончину за'ють вночі.

Ну, а можливо, що інші риси
Вам у снігах принесе війна,—
Що вам гадати? — Двоногі криси
Вашу кончину за'ють до дна.

От вам і диски, й віскі, й патрони,
Підлості пайка на много днів,
Хай ваші діти і ваші жони
Плачуть за вами, ховаючи гнів.

Ви помирайте спокійно!

А в полі,
В селах, в містах, під крилом знамен
Діти корейські навчалися в школі,
Так, як учив їх вождь Кім Ір Сен.

Щоб вони літери правильно ставили,
Щоб вуркотіли їм голуби,
Щоб вони щастя свого не збавили
І промовляли: «Ми — не раби».

Ми не раби! Ми вже інші й вищі,
Щастя народу нам над усе,
Полечко-поле з-під снігу й хвищі
Нам урожай молодий принесе.

Сестри натчуть золотого шовку,
Платтячка будуть такі, як слід,
Сонце із рисом зготує змовку,
Щоб на столі парував обід.

І за пхеньянським тихим простором,
І за Вонсаном, де ходить грім,
Матері бідні, простившись з горем,
Всіх женихів запрошали в дім.

Лиш заорали дідівські суточки
І закопали горе до дна,
Тільки б до хліба добратися тутечки,
Жить би і жить.

Та прийшла війна.

* * *

Департамент накидав сам чернетку,
Нової влади підступив момент,
На смітнику знайшли маріонетку,
Назвали Лі Син Маном. Президент!

В мундир поганця одягли поганці
І вже чекали від «вождя» чудес,
А він — бідак — лиш грає на шарманці
І під шарманку скавучить, як пес.

— Я Лис! Я Ман! Я Син!

(Якого роду?)

Яких батьків? — хай скаже сам Сеул).

А він уже зібрався до походу,
Американських танків чувши гул.
За цент на душу розчинили двері
І кинули у бій з морських валів
Безпапортних англійських сутенерів
І турків тисяч п'ять — дурних волів.

Та самураїв ще взяли в розкачку,
Їх бити й різати вчили щодоби,
Та корінних — за тютюнову жвачку —
Американців тисяч сто — в гроби.

І поповзло лихе поріддя зброду,
Вся повідь бруду чорна і німа,
На молоду розквітчану свободу,
На трударів корейських, як чума.

Ти чуєш, жирний янкі з Мічігану,
В зеленім хакі, як зелений гад,
Земля корейська залікує рану,
А ти, мабуть, не вернешся назад.

Ти вже стріляв у сніжних грецьких горах
Малих дітей і кров змивав вином,
І по албанських урвищах суворих
Повзком вночі скрадався шпигуном.

В болгарські села крався хижим кроком
І колорадським сипався жуком,

І в польськiм полі, вольнiм та широкiм,
Хотiв пшеницю отруїть тайком.

Але тебе впiзнали очi в очi
Простi і чеснi люди трудовi.
І от тепер, як злодiй серед ночi,
Корейську землю палиш у кровi.

Дивись, щоб той вогонь і попелище
Тебе не спопелили в громобiй.
Устав народ, вiйна залiзом свище,
Ти бiй почав.

Ти проклянеш той бiй!

* * *

Стогне земля, вся горяна,
Не плугами поорана,
Все лужками, берегами,
Захоплена ворогами.

Не плуги по нiй ходили,
Прокладали скибу свiжу,—
Танки рвали теплi жили,
Простягали лапу хижу.

Не дощi спадали в борозну,
В добрих пахощах весiннiх,—
І свистiли кулi порiзну,
Наче мертве голосiння.

І не зiр ясними злетами
Освiщались височини,—

Вашингтонськими ракетами
Лист палився вишнячини.

Не лягло зерно під тучами
Між корейськими степами,—
А снарядами горючими
Молотилось, як ціпами.

Одсівалось автоматами,
Грілось попелом між хатами,
Обмивалось під порошею
Все кривлею найдорожчою.

Стогне земля, вся горяна,
Не плугами поорана!..

Стогне земля, і виходить мати,
Так, як моя у важкій війні,
Син лиш навчився букви складати,
Донька пішла у гарячі дні

У партизанський загін до лісу,
У межигори, де скель ряди,
Кожне словечко і кожну рису
Спогадів ти розсівай на сліди.

Де вона? Як вона? З ким у загоні?
Де спочиває і що вона їсть?
Вітер в обличчя летить в розгоні,
Білі сніги, як тривожна вість.

Білі сніги не зіб'ють з дороги,
Не заметуть бойові пости.
Ночами, сповненими тривоги,
Йдуть партизани через мости.

Потім зникають вночі загони
Там, де гора чи дубовий ліс,—
Американські важкі ешелони,
Зброя і танки летять під укіс,

В ржавчині жовтій лежать автомати,
Жвачка, тютюн і снаряд-набій,
Скрючені руки не зводять солдати,
Ті, що за віскі пішли на розбій.

Це вам закуска, труменці хижі,—
Паморозь біла на мертвім лиці,
Видана буде ще порція свіжа,
Встояна на вогняному свинці.

Потім ще буде весілля й усмішка —
Вітер з вовками завис між гроз,
Потім дадуть вам тепленькі ліжка —
Градусів сорок пекучий мороз.

От вам, як бачите, є нагорода
Від трудолюбців, простих людей,
Від золотого серця народу,
Яке ви хотіли вирвать з грудей.

Стогне земля, вся горяна,
Не плугами поорана,
Не сіяна, не зволочена,
Кров'ю ката заболочена!

Дочку її схопили серед ночі,
 Десь після бою, у гірським гаю,
 Її літа, її ждання дівочі
 Взяли в полон у рідному краю.

Ти не гуляла на весільнім святі,
 Ти ще, як птиця, рвалася в політ,
 А вісімнадцять чорних автоматів
 Лягли тобі на вісімнадцять літ.

Ти ще не знала і кохання свого,
 А вже за морем винесли закон —
 На кожен день життя твого ясного
 Зготовив Трумен порох і патрон.

Ти лиш розквітла, схожа вся до вишні,
 Що цвіт леліток сипле на лани,
 А вже на руки на твої безгрішні
 Скував бандит важучі кайдани.

І от ти йдеш у сніжному завої,
 Сховавши в серці кривду і жалі.
 Отак ішли Альонушки і Зої
 По нашій руській дорогій землі.

Спада сніжина і на чолі тане,
 І шлях гіркий снується в тумані.
 Отак ішли Марисі і Оксани
 Українським полем, спаленим в огні.

Фашистський бран палив їм біле тіло,
 І сніжні доли слалися круті.

То їхня юнь, що в вічність одлетіла,
Веде тебе в нестраченім житті.

То їхня слава, помстою багата,
Тепер з тобою ходить по мостах,
То їхнє слово, що стрясало ката,
Тепер вогнем живе в твоїх устах.

Далекий шлях. Холодний вітер віє,
Залізо ржавє в'їлося до рук.
Моїх сестер незборена надія
Тебе врятує від жорстоких мук!

Був допит. Біль. Були важкі тортури.
Два дні не їла й краплі не пила,
Два дні мовчала, мов корейські мури,
Хоч їх бомби, хоч їх руйнуй дотла.

Тебе коханий ще не смів обняти,
Діткнутись пальцем до плеча не міг,
Тепер же вкруг — ворожі автомати
Діткнулись тіла і ведуть на сніг,

На шлях останній, на останній подих,
На мить життя останню.

Що ж, іди,
А я з тобою по землі, по водах
Піду разом, рятуючи з біди.

Не луг зелений в тебе під ногами,—
Колючий дріт в'ялить твою снагу,
Дорога дальня, вкутана снігами,
Скупі краплини крові на снігу.

У мене серце є: воно між бою
Набралось горя й радості вдовіль,
Коли, маленьке, билось зі мною,
Коли солдатську знало хліб і сіль.

Ридало над повішеним солдатом,
Журилося над спаленим вночі
І радувалось неповторним датам,
Які ми грізно знесли на мечі.

Сміялось над фашистом в злу годину,
В день Перемоги зацвіло, як віть,
І от тепер, немов мала дитина,
Біля твоїх побитих ніг стоїть,—

Візьми його! Як хоч, я сам на частки
Його покраю і віддам тобі,
Щоб ти пройшла по нім, чорнява ластко,
В теплі, в шанобі, тільки не в журбі.

У мене очі є: вони крізь ночі,
Крізь заметільні, темні, фронтові,
Ласкаві й теплі, до життя охочі,
Вдивлялись вдаль через шляхи в крові.

Нехай мій зір в твоєму пламені,—
Візьми собі їх і спокійно йди,
Щоб ти ясніше бачила надію,
Щоб зором тим не значила біди.

У мене руки є: і їх в полоні
Ніхто не мав, ніколи і ніде,
Я покладу їх на твої долоні —
І трісне дріт, і трісне і впаде!

Ступає янкi з чорним автоматом,
Найманець-турок i в чужiй бiдi
Мовчазний грек, що порiднився з катом,
Хапливо робить кроки нетвердi.

Поставили, як на гостринь ножа,
Отут кiнець. Отут життю межа.

Звела свiй зiр, налитий гнiву й муки:
— Ти, мiчiганський кате, за що ти
Зв'язав, скрутив мої дiвочi руки,
Стрiляти в серце хочеш з темноти,

За що?

— Ха-ха! Вона мене питає,
Вона ще смiє! А уб'ю за те,
Щоб взяти землю й море це безкрає,
Твою хатину й дворик, що цвiте

Погожим квітнем. Я прожити зможу
В достатку ситiм i в теплi хоча б,
I безробiттям сна не потривожу,
Бо я хазяїн свiту.

— Нi, ти раб,
Нiкчемний i захланний.

Ти, Iуда,
За центи совiсть розпродав, а втiм
Вона тобi й не стукала у груди,
В людськiм диханнi, теплiм i живiм.

У тебе дiти є?

— А маю дiти.

— Ти їм скажи, що породив їх кат.
У тебе мати є?

— А де ж подiти.

— Хай зна, що ти вже проклятий стократ,
Що ти вже мертвий від людської крові,
Від сліз і горя нашого.

— Вона

Стара й глуха і вже не тямить в слові.

— Який ти темний!

— Замовчи. Війна...

І запетляв очима в різні боки.

— А ти, турчине, на великі строки

Найнявся убивать?

— Нам хазяї

Казали — легко тут, а глянь — бої.

Наобіцяли і консерви й шинку,

Одежу й хліб, і спочин по добі,

Тепер воюй — ні сну, ні відпочинку.

— А смерті не обіцяно тобі?

Труну з собою віз? Чи, може, чулі

Везуть її твої хазяїни?

А може, певні, що тобі від кулі

Отут згнівати краще без труни,

Немов собаці?

— Не печи, не знаю.

— А що ж ти знаєш? Ти куди прийшов?

Поглянь, які пожежі понад краєм,

Йди руки грій, а то застигне кров.

Макартури і трумени похвалять,

Що більше вб'єш корейців. Йди, горлай.

Вони й твою Туреччину підпалять,

Як підпалили мій коханий край.

Йди, холуй!

А ти, із грецьких піль,

За чим прийшов? Який то гнів чи біль

Тебе пригнав мені в'язати руки?
Чи в Греції своєї мало муки
Від деспотів американських? Там
Хіба свобода не кричить в надії,
Хіба не зводить руки молодії,
Прокляття й смерть віщуючи катам?

А матері в тюрмі, як в чорнім сні,
Підводять очі добрі та ясні,
Прощаючись з життям.

Та грек ні слова
Не відповів, упав на білий сніг,
Завив чи заривав, а біля ніг
Упала зброя, вистрілить готова.
Отак вона й стояла серед них,
Серед тупих, обдурених, німих,
Серед продажних шкур, рабів банкіра,
Що їх пригнали в бій через моря,
Над ними ніч лежала темна й сіра,
Над нею — розгорялася зоря.

— Стріляй її! — прикрикнув офіцерик.
— Кінчайте їх! — гукнув корейський ліс.
І сотня пострілів катів кладе в покіс,
Розбійників із англій і америк.

А інші руки підняли в повільці,
Здаюсь, мовляв, не ті пішли бої!
То з лісу йдуть китайські добровільці,
Брати твої, товариші твої.

Макартуру донесли про подію,
Йому від люті щелепи звело.
Як! Отака ганьба? — Знайти село
І розбомбить, де партизанка діє.

Послати полк! Напалмовими бить!
І барабанами приміть тривогу! —
І сам, як стій, поїхав на дорогу,
З машини озираючись щомить.

Ах, турки ці! Годуй їх, зодягай.
А греки й австралійці? — Що казати,
Як жебраки, чекають хліба, плати,
А як у бій, — тікать і всьому край.

— Я сам поїду і вчиню облогу,
Без тих найманців обійдусь, без них! —
І на корейське селище убоге,
Вже спалене і в лютім горі строге,
Пішли полки розбійників німих.

Посунули танкетки, в димній хмарі
Бомбардувальників пішли ряди,
І від тритонок щерблені сліди
Лягли між фанз, у посинілім згарі.

А мати в ліс пішла, поміж горби,
Збирати хмиз, щоб затопити вранці.
Хлопчак читав букварика в землянці,
Де писано було: «Ми — не раби».

Тепер немає навчання у школі.
Шумлять під снігом мерзлі комиші,

І в селищі, поглянь, ані душі,
А він один склада слова поволі:
«Ми — не раби»...

Загуркотіли танки,
Завихрив сніг з-під мерзлих підшов
І, грюкнувши дверима, до землянки
Зігнувшись Макартур увійшов.

Він не здійняв на хутрі макінтоша
І не протер пенсне спітніле скло,
А хлопчик не сказав: — Сідайте, прошу,—
Бо власне й сісти ні на чім було.

А може, хлопчик зустрічав портрети,
Картинки розмальовані в брехні,
Де цей старий сам роздає галети
Солдатам, зуби скалячи жакні.

А може... Де таке малому знати
І що пізнаєш з хмурого лиця?
— У тебе батько є?
— Нема отця.
— А мати де?
— Пішла до лісу мати.
— А що читаєш?

І пригнувсь, як вовк,
В буквар заглянув, від злоби пожовк,
Де на малюнку дуб і голуби,
І де слова прості: «Ми — не раби».

...Його вели до штабу попід руки,
Викручуючи пальці боляче,
За ним услід важучий танк прогрюкав,
Націлившись гарматою в плече.

За ним Макартур йшов, як переможець,
Буквар мнучи у жилавій руці.
Його звели через крутий порожець,
Посадовили на хисткім стільці.
І навіть каву подали у склянці
З американським цукром.— Хочеш—пий.
Шість місяців не пив її в землянці,
Ну що ж — і вип'є.

Увійшов старий
Отой же самий.

— Ну, смакує кава?
Чи, може, цукру ще? А де ж твоя
Сестра поділась?

Посмішка ласкава,
І вже сичить і підповза змія.
— А як жили сестра твоя і неня,
Земля ж тісна, своїх не мали нив?

— У нас була городцю бідна жменя,
А Кім Ір Сен землі на всіх вділив.
І стало рису більше, стало паші,
Повеселіли молоді й старі,
А як раділи всі хлоп'ята наші,
Коли у клас привезли букварі!

— І що ж було там писано в брошурах,
Чи то пак, як сказав,— у букварях?

— Було про все: що днів не буде хмурих,
Що люди вийдуть на широкий шлях
І все їм добре буде. Щоб без пана.
— Якого пана? Де той пан?

— Вони
Такі, як ви; от в мене льоля драна,
А в вас одежа — не складеш ціни.

У вас є пес? Він звечора і вранці
М'ясиво їсть? А ми в своїй землянці,
Під бомбами, уже чотири дні
Не маєм рису. Дядю, ви мені
Дали б хоч жменьку?

Звівши рученя,
Показує, що стільки просить в нього,
У ворога свого, страшного й злого,
А той крізь зуби щидить: — От щеня!..

А ти вже знаєш, що то комуніст?

— Чому ж не знати? — наші в

Кім Ір .Сена.

— Із вашого села? Які ж імена?

— От сам я буду, як зведусь на зріст.

А ви не комуніст, а тільки пан,

Американ!

Пан — американ!

І вже хотів заплескати в долоні,
Що легко розпізнав того, що вніч
Його лякав бомбьожками в безсонні,
Навішавши у небі смертних свіч.

І раптом переляк пробіг в лиці,
Бо той старий підвівся на стільці
І, повен люті, весь налитий жовчі,
Підніс до нього руки — лапи вовчі.

...У пізній вечір, в смерки тихі й сині,
Як сам Макартур у злобі прирік,
Повісили хлопчину на ялині
В святкову ніч, якраз під новий рік.

Англійські сутенери, наче круки,
Турецький дурень і бельгійський раб
Макартура водили попід руки,
Він, може, плюне, дулю дасть хоча б

Під саму пику. Він герой в сто біса!
Від комунізму захищає світ!
Знайшов, бач, комуніста і повісив,
А комуністу всього вісім літ.

О'кей! Побіда! Торжества хвилини!
Йому поклони й лестоцнів слова.
Він підійшов і став біля ялини,
Старий, кощавий, лютий, як сова.

Примружено вдивлявся серед ночі
На хлопчика повислого вгорі.
— Як радує мої старечі очі
Це мертве тіло на міцнім шнурі.

О, містери, я правий. Хай сам бог
Подивиться на цю святу розплату.
І вишкіривсь, згадав, мабуть, кімнату
Свого палацу, де нема тривоги,

Отам його внучата, як щенята,
Стрічають новий рік, усе в огнях,
Ялинка сяє, вряджена до свята,
Звисають янголята на шнурах
З золоченими крильцями.

Віднині
Він знає, як стрічать хвилину свят!

Висить дитина на сумній ялині,
А біля ніг американський кат.

Він, може, був би скромним агрономом,
 Ходив би часто поміж тихих нив
 І, поріднившись із весняним громом,
 Чекав би в полі синюватих злив.

Щоб ярина між сопками шуміла,
 Чи рис в озерцях гнувся у зерні,
 А може, в школі, взявшись до діла,
 Життя дітей повів на добрі дні.

А може, був би сам за тракториста,
 Світив би фари, радував рідню,
 Тепер над ним лиш неба смуга чиста,
 Ні ярини, ні школи, ні огню.

Мій хлопчику малий!

Світає в долах,
 Стожари сяють ген з-понад ріки,
 І по шляхах, з бомбьожки чорноголих,
 Проходять Кімірсенові полки.

Вони вже бачать ту важку ялину.
 Твій мертвий зір і руки золоті,
 Кладуть тебе в червону домовину,
 Як воїна і страдника в житті.

І мідних сурем вже лунають звуки,
 Як юнь твоя, мале життя твоє,
 І Кім Ір Сен, узявши зірку в руки,
 Тобі останню шану віддає.

Копають землю стиха і поволі
 Під грозовий той ленінський мотив:

Що ти замучений в тяжкій неволі
Упав, замовк, навіки опочив.

На плечі взявши, воїни суворі
Несуть труну в засніженім гаю,
Несуть тебе, як помсту в лютім горі,
Як клич народу рідного в бою.

* * *

Збирайся, мати, у далеку путь.
Над рідним полем літаки гудуть,
Американський профашистський ворон
Кричить і кряче із далеких сторон.

Йому сподобались оці місця,
Йому б кривавого здобуть м'ясяця,
Йому лиш радість на землі — могила,
Але крушить поганця грізна сила

Китайських добровольців-юнаків,
Залізних Кімірсенових полків,
Сердець людських і рук людських могучих,
Що їх снарядом не проб'єш у тучах.

Збирайся, мати. В місті у Варшаві
Зійшлися народи рідні, як брати,
Зійшлися люди, в мислях не лукаві,
Щоб мир на всій землі оберегти.

Твое там місце. Серце там твоє
Нехай не горе, мужність розів'є,
І не сльозою, а гарячим гнівом
Приносить спокій і містам і нивам.

Збирайся, мати, у далеку путь,
Тебе солдати вірні проведуть,
Вже Кім Ір Сен стоїть з тобою рядом,
Щоб ніч віддати мислям і порадам.

— Ти розкажи їм, мати, як горить
Земля корейська.

(Ти ж у цюю мить
Свою згадала спалену хатину,
Вчорнілий дворик, тихий навесні,
Свогого сина, дорогу дитину,
Між соснами в важкім смертельнім сні).

— Ти розкажи їм про страшну
гадюку,
Що приповзла з Америки в поля.
(І ти вже зриш: Макартур зводить руку
І в сиву жінку з посміхом стріля).

— Ти розкажи їм, що Корея в ранах
Відплатить зайдам помстою сповна!
(І ти вже бачиш доньку в партизанах
І міліони грізних, як вона).

Отак тебе проводили в дорогу
Селяни, діти, і жінки, й бійці,
І ти, помолодівши на лиці,
Пішла між них від рідного порогу.

Лиш попрощалась з хатою-пустинкою,
Лиш пов'язала голову хустинкою,
Та поклонилась в ноги кожному,
В пальті сіренькому дорожному.

...От ти їдеш по моїй країні,
 Мовби й та, а в мислях вже не та,
 Де в долинах ночі солов'їні,
 Де в полях пшениця золота.

Йди у гості, бач,— привітна хата,
 Йди у клуб, туди легенька путь,
 Тиснуть руки юні жовтенята
 І цвіти на спогад подають.

Хочеш їсти, так сідай до столу,
 Пригощати будуть гаряче,
 Пісенька народиться спрокволу
 І дзвінким струмочком потече.

І ніхто не переб'є на слові,
 Мовби сестри вкруг і мов брати,
 Спогади війни прийдуть грозові,
 Але їх залишать, тільки б ти
 Не тривожилась і розмовляла
 В спокою, в пошані за столом,
 І щоб знала, щоб навіки знала,
 Що зустріли лиш добром — не злом.

Поїзд мчить по хвильках і годинах,
 Сипле іскри паровоз в імлі.
 От ти їдеш в голубих долинах
 Руської великої землі.

Тої, що з вогню звелася в цвіті,
 Тої, що фашизм поклала в прах,
 Найдобрішої в усьому світі,
 Найстійкішої в своїх ділах.

І в руці старій та не безсилій
Юність наливається, мов грім.
От ти їдеш по Україні милій,
За Дніпром, за Києвом моім.

І Донбас вогнисті зводить шати,
Де палають домни, мов свіча,
І виходить краснодонська мати,
І корейську матір зустріча.

Вам і слів не треба між собою,
Сліз тим більше, сльози не нове,
Материнське серце не журбою —
Тільки гнівним спогадом живе.

В тебе сина вішано і вбито,
В неї — в шурфі, де колючий дріт.
В тебе був синок під восьме літо,
А у неї — під шістнадцять літ.

В тебе був чорнявий, невисокий
І веселий в юності своїй,
В неї теж — гарячий, кароокій
І такий же славний, як і твій.

Вже тебе вшановують в дворі,
Лампочку дарують шахтарі,
Щоб старечі не трудила очі, —
Світло те вестиме тебе вночі.

Хлібом-сіллю стріли ув артілі,
Для привіту й щирої хвали,
Щоб поля твоєї не посивілі,
А в цвітінні вічному були,

Дарували кофточку прозору.
Вишивка на ній вогнем снує,
Щоб України золоті узорі
Гріли серце змучене твоє.

Хлібом, цвітом, голубами в житі,
Так тебе стрічали, як в сім'ї,
На землі радянській сонцевитій
Діти, й сестри, і брати мої.

Поїзд мчить у сонячній заграві,
Де мостів і рейок передзвін.
І тебе стрічають у Варшаві
Мирні люди із усіх країн.
У просторій і привітній залі
Голуби й повітря голубе,
Із портрета наш великий Сталін
Щирим зором зігрива тебе.

І твої вшановуючи муки.
Героїчну, многострадну путь,
Підняли тебе гарячі руки,
Мов Корею спалену, несуть.

* * *

Я тобі, кате з Детройта, бажаю,
Щоб ти не звівся на отчий поріг,
Щоб ти проповз до свого краю
Чорним обрубком, без рук, без ніг.

Щоб над тобою ворони-птиці,
Наче над падлом, кружляли з імлі,

Щоб не давали люди водиці,
Хліба крихтину не подали.

Я ще бажаю тобі, щоб в очі
Рижі, бо в них кров'яна роса,
Люди плювали тобі робочі,
Якщо здихатимеш, схожий на пса!

Мир тобі, жовта корейська ниво,
Доли і гори, води й мости,
Мир тобі, мамо, живи щасливо,
Зерном обсьїся і діток рости.

Мир тобі, дівчино, в юні літа,
Думам твоїм, почуттям твоїм,
Мир для любові — вона стоцвіта
Щастям загляне в розбитий дїм.

Мир дітлахам, що підуть у школу,
Мир букварям, борозні в полях,
Мир тїй березі, що крону голу,
Спалену бомбою, хилить на шлях.

Мир для народу, що скинув пута,
Скоро над ним зацвіте весна,
Мир тобі, земле корейська, розкута,
В ранах — прекрасна, в трудах — ясна!

З М І С Т:

Дарунки вождю

	Стор.
Ти не побачиш тут у світлій залі	5
Злиток	7
Полотна лежить сувій	9
Самоцвіти	10
На Донбасі при ясній зорі	12
Сніг	14
Партизанська балада	17
Вишня	21
Біля річки, де світла хага	23
Голуби	25
Лист	27
Люлька	30
У артилі в нас, на Полтавщині	32
У залі тій, у день привітний	35
Ти пройди по цій доріжці	38
Подарунок Мао Цзе-дуна	40
Портрет	42
Килим, квітами розшитий	44
Піонерський значок	46
Рисове зерно	48
Грецька балада	50
Книга	54

	Стор.
Сини	56
Материнське прохання	59
Най	61
Подарунок серця	63
Все, що в залі цій дарує	64
Як за обрієм сходять зірничі	65
Над Україною сяє сонце свободи і слави	68

За синім морем

За синім морем	73
Ленінське слово	75
Візит	79
Катюша	83
Я плавав чужими морями	85
Херст	87
Статуя Свободи	89
Негритянка	91
Історія однієї книги	93
Дві Америки	96
Робітнича колона	97
У вагоні	98
Теплохід	100
Безробітний	102
Пікети	104
Над Гудзоном	106
Дівчинка	107
Ціни в Америці	108
Манхетенська дорога	109
Каменотес	110
Буря в порту	112
Пісня	113
Осінь над Гудзоном	115

Балада про дружбу	117
Золота копальня	120
Червона блискавиця	122
В індіанськiм це було вігвами	124
Я побачив їх не по Майн-Ріду	126
Пісня звіробоя	127
Танець	129
Не міг я сандвічів ковтати	131
Вдова	133
Океанські хвилі б'ють у берег	135
В Портсмуті, над важким гранітом	137
Біляве дівча на панелі	138
Пісенька про Джона	139
Я пройшов усю Канаду	140
Не буйводи на стійбищі ревуть	142
Незакінчена балада	144
Гори співають в лазурі	146
Дуб у Нью-Йорку	147
Канадська пісенька	149
Не проста особа	151
Напис на камені	153
Досить про цих, що лежать під камінням	158
Пісня про стяг	159
Пісня матері	161
Це було в погожiм році	163
Пісенька про Лоні	165
В ліфті	167
Маяковський в Америці	170
Хліб	172
Пшениця на американському полі	174
В заокеанській стороні	176
Птиця	179

Як проводжала в далеч	181
Земля моя	183
Першотравнева пісня	187
Вечір у колгоспі	190
Палієві війни	194
Весна цього року	198

П о е м и:

Прометей	203
Корейська поема	225

Редактор *П. Сингаївський*
Художник *І. Хотінок*
Техн. редактор *О. Яхніс*
Коректори *Т. Дорохова, О. Словенко.*

АНДРЕЙ МАЛЫШКО. Новые горизонты
(На украинском языке)

БФ 02011. Здано на виробництво 18/IV 1953 р. Підписано до друку 28/V — 1953 р. Формат паперу 70 × 92/32. Папер. арк. 4. Друк. арк. 9,36. Обл.-вид. арк. 5,262. Ціна 3 крб. 40 коп. Зам. № 705. Тираж 10.000.

Надруковано з матриць Київської книжково-журнальної фабрики на Книжковій фабриці Голоовидаву Міністерства культури УРСР, Одеса, Купальний зав., 5. Зам. № 4385.

